

Nowa podstawa programowa 2022

Tematy	Zagadnienia	Wymagania konieczne (ocena dopuszczająca) Uczeń:	Wymagania podstawowe (ocena dostateczna) Uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, oraz:	Wymagania rozszerzające (ocena dobra) Uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, oraz:	Wymagania dopełniające (ocena bardzo dobra) Uczeń potrafi to, co na ocenę dobłą, oraz:	Wymagania wykraczające (ocena celująca) Uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, oraz:
I. Człowiek i społeczeństwo						
1. Kim jest człowiek?	<ul style="list-style-type: none"> ▪ badanie natury ludzkiej w ujęciu historycznym ▪ założenia głównych filozoficznych koncepcji człowieka: spirytualizmu, materializmu, teorii jedności duchowo-cieleśnej, dualizmu ▪ obszary filozoficznej refleksji o człowieku: <ul style="list-style-type: none"> - człowiek-jednostka, natura ludzka, - rozum i zmysły, - wolność woli, - uczucia i emocje, - wybieranie i decydowanie ▪ nauka [w tym filozofia] i religia 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia podstawowe założenia głównych filozoficznych koncepcji dotyczących człowieka: spirytualizmu, materializmu, teorii jedności duchowo-cieleśnej, dualizmu. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozpoznaje podstawowe obszary filozoficznej refleksji o człowieku; ▪ analizuje proste teksty źródłowe dotyczące różnych filozoficznych koncepcji człowieka; ▪ prawidłowo posługuje się pojęciami: „rozum”, „zmysły”, „wolność woli”, „uczucia”, „emocje”, „poznanie” [w kontekście filozoficznej refleksji o człowieku]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje założenia głównych filozoficznych koncepcji człowieka: spirytualizmu, materializmu, teorii jedności duchowo-cieleśnej, dualizmu; ▪ wskazuje religijne i naukowe wątki w refleksji na temat natury ludzkiej. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje, w ujęciu historycznym, rozwój refleksji i badań nad naturą człowieka; ▪ analizuje fragmenty tekstów filozoficznych dotyczących różnych wątków refleksji o człowieku. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje wybrane spory filozoficzne dotyczące natury ludzkiej; ▪ dokonuje krytycznej analizy filozoficznych koncepcji człowieka: spirytualizmu, materializmu, teorii jedności duchowo-cieleśnej, dualizmu.

	wobec natury ludzkiej					
2. Człowiek istotą społeczną	<ul style="list-style-type: none"> ▪ społeczny aspekt natury człowieka ▪ antyczne źródła myśli społecznej ▪ człowiek jako osoba ▪ osoba w filozofii chrześcijańskiej ▪ status społeczny i rola społeczna ▪ potrzeby człowieka ▪ formy życia społecznego ▪ grupy społeczne 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia podstawowe aspekty postrzegania społecznej natury człowieka w kulturze europejskiej; ▪ wymienia podstawowe cechy osoby; ▪ w podaje przykłady ról społecznych, w tym tych, które sam odgrywa w życiu codziennym; ▪ rozpoznaje przykłady postaw i zachowań charakterystycznych dla wybranych ról społecznych [np. rodzica, ucznia]; ▪ rozpoznaje podstawowe rodzaje grup społecznych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dostrzega wpływ chrześcijaństwa na postrzeganie natury człowieka w kulturze europejskiej; ▪ omawia konflikty wynikające z odgrywania różnych ról społecznych; ▪ podaje przykłady potrzeb człowieka; ▪ wymienia konsekwencje niezaspokojenia podstawowych potrzeb człowieka; ▪ prawidłowo stosuje pojęcie „status społeczny”; ▪ wymienia podstawowe formy życia społecznego [grupa społeczna, zbiorowość, społeczność, społeczeństwo]; ▪ interpretuje proste teksty narracyjne poruszające zagadnienie społecznej natury człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje kulturowe, filozoficzne, psychologiczne i religijne uwarunkowania wpływające na postrzeganie społecznej natury człowieka; ▪ przedstawia, w jaki sposób jest definiowana osoba w filozofii antycznej i myśli chrześcijańskiej; ▪ wyjaśnia, jak działają mechanizmy decydujące o powstawaniu konfliktów ról społecznych; ▪ charakteryzuje uwarunkowania wpływające na status społeczny człowieka ▪ porównuje więzi łączące ludzi tworzących różne grupy społeczne; ▪ porównuje cechy różnych form życia społecznego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ interpretuje złożone teksty źródłowe poruszające zagadnienie społecznej natury człowieka [w tym teksty filozoficzne]; ▪ dostrzega zmienność wymagań i kryteriów decydujących o definiowaniu ról społecznych w kulturze europejskiej; ▪ analizuje konsekwencje niezaspokojenia podstawowych potrzeb człowieka z różnych perspektyw [np. jednostki i społeczeństwa, polityki i kultury]; ▪ dostrzega zmienność kryteriów definiujących status społeczny człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dokonuje krytycznej analizy wybranych koncepcji społecznej natury człowieka.
3. Dobro wspólne	<ul style="list-style-type: none"> ▪ istota dobra wspólnego ▪ rozumienie dobra wspólnego w ramach różnych 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozpoznaje postawy i działania służące dobru wspólnemu; ▪ wymienia podstawowe obowiązki jednostki 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje przykłady dobra wspólnego uznawanego w różnych wspólnotach ludzkich; ▪ rozpoznaje przykłady 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia, co oznacza idea dobra wspólnego; ▪ wyjaśnia, na czym polega zależność między ideą sprawiedliwości 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje i ocenia różne sposoby definiowania i realizacji idei sprawiedliwości społecznej; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dokonuje krytycznej analizy funkcjonowania idei dobra wspólnego w różnych okresach historycznych

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wspólnot ludzkich ▪ obowiązki jednostki względem wspólnoty ▪ obowiązki wobec wspólnoty w <i>Konstytucji RP</i> ▪ dobro wspólne w <i>Konstytucji RP</i> ▪ idea sprawiedliwości społecznej ▪ sprawiedliwość społeczna w <i>Konstytucji RP</i> ▪ tolerancja w życiu społecznym 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wobec wspólnoty w ramach kultury europejskiej; ▪ wymienia obowiązki wobec wspólnoty wynikające z <i>Konstytucji RP</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ postaw i działań zgodnych z ideą sprawiedliwości społecznej; ▪ rozpoznaje przykłady postaw i działań zgodnych z ideą sprawiedliwości społecznej. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ społecznej a ideą dobra wspólnego; ▪ uzasadnia, z różnych perspektyw, konieczność dbania o dobro wspólne; ▪ analizuje przepisy <i>Konstytucji RP</i> regulujące w Polsce realizację idei dobra wspólnego i sprawiedliwości społecznej; ▪ tłumaczy, jak postawa tolerancji wpływa na funkcjonowanie wspólnoty. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje czynniki wpływające na rozumienie dobra wspólnego i stosunek do tej idei; ▪ analizuje złożone teksty źródłowe poświęcone idei dobra wspólnego [w tym teksty filozoficzne]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ i w różnych kulturach.
4. Dobro jednostki a dobro wspólne	<ul style="list-style-type: none"> ▪ poglądy dotyczące miejsca człowieka w świecie i jego roli w społeczeństwie [indywidualizm i kolektywizm] ▪ indywidualizm a egoizm ▪ społeczeństwo indywidualistyczne a społeczeństwo kolektywistyczne ▪ kolektywizm w ustrojach totalitarnych ▪ zróżnicowane 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wskazuje różnicę między koncepcją dobra wspólnego uwzględniającą dobro jednostek a koncepcją totalitarną odrzucającą dobro jednostek jako mniej istotne; ▪ wymienia podstawowe cechy indywidualizmu i kolektywizmu. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozpoznaje psychologiczne, społeczne i instytucjonalne aspekty indywidualizmu i kolektywizmu; ▪ podaje przykładowe przejawy zróżnicowania kulturowego świata w zakresie podejścia do roli jednostki [kultury indywidualistyczne i kultury kolektywistyczne]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje psychologiczne, społeczne i instytucjonalne aspekty indywidualizmu i kolektywizmu; ▪ przedstawia zróżnicowanie kulturowe świata w zakresie podejścia do roli jednostki [kultury indywidualistyczne i kultury kolektywistyczne]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje, w ujęciu historycznym, koncepcje indywidualistyczne i kolektywistyczne mające wpływ na funkcjonowanie współczesnych społeczeństw; ▪ porównuje i ocenia wartości i zasady obowiązujące w społeczeństwach indywidualistycznych i kolektywistycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat dawnych i współczesnych społeczeństw funkcjonujących zgodnie z modelami indywidualistycznym lub kolektywistycznym.

	<p>podejście do statusu jednostki w różnych regionach świata:</p> <p>kultury indywidualistyczne i kultury kolektywistyczne</p>					
II. Społeczności i wspólnoty						
1. Rodzina	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rodzina i małżeństwo w <i>Konstytucji RP</i> ▪ rodzina jako miejsce budowania fundamentalnych relacji społecznych ▪ typy rodzin we współczesnym świecie ▪ funkcje rodziny ▪ pozycja rodziny we współczesnych społeczeństwie i państwie 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia cechy rodziny jako grupy społecznej; ▪ wyjaśnia, jakie znaczenie ma rodzina w procesie budowania prawidłowych relacji społecznych; ▪ podaje przykłady praw i obowiązków poszczególnych członków rodziny, które wynikają z prawa polskiego i z tradycji. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje funkcje rodziny i wskazuje przykłady ich realizacji; ▪ wymienia wynikające z <i>Konstytucji RP</i> normy prawne dotyczące rodziny i małżeństwa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia typy rodzin występujące we współczesnej Europie i ich wpływ na kształtowanie relacji społecznych; ▪ analizuje testy normatywne i narracyjne oraz źródła statystyczne dotyczące roli, statusu i znaczenia rodziny w życiu społecznym. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ prezentuje jeden z nieeuropejskich modeli funkcjonowania rodziny we współczesnym świecie; ▪ analizuje sytuację rodziny we współczesnym państwie polskim, uwzględniając zagrożenia dla jej prawidłowego rozwoju oraz stojące przed nią szanse. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dokonuje krytycznej analizy różnych koncepcji funkcjonowania rodziny i ich wpływu na relacje społecznych; ▪ charakteryzuje uwarunkowania kulturowe, w których ukształtowały się poszczególne typy rodziny funkcjonujące we współczesnym świecie.
2. Wspólnoty religijne	<ul style="list-style-type: none"> ▪ religia jako zjawisko społeczne ▪ cechy religijności we współczesnym społeczeństwie ▪ religie współczesnego świata ▪ typy współczesnych 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia główne religie współczesnego świata; ▪ wymienia największe wspólnoty wyznaniowe w Polsce; ▪ określa rolę religii w społeczeństwie. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozróżnia pojęcia: „religia”, „religijność”, „wiara”; ▪ wymienia formy organizacji religijnych; ▪ charakteryzuje religijność społeczeństwa polskiego i społeczeństw zachodnich; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje teksty normatywne, w tym przepisy <i>Konstytucji RP</i>, oraz teksty narracyjne i źródła statystyczne dotyczące życia religijnego w Polsce; ▪ porównuje formy religijności występujące w społeczeństwie 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dostrzega ciągłość w identyfikacji religijnej społeczeństwa polskiego i społeczeństw zachodnich; ▪ przedstawia przyczyny i skutki zmian dotyczących religijności, w tym identyfikacji religijnej, zachodzących 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące wybranych form religijności występujących we współczesnym społeczeństwie polskim albo wybranej wspólnoty wyznaniowej działającej w Polsce.

	<p>organizacji religijnych</p> <ul style="list-style-type: none"> organizacje religijne w Polsce problem laicyzacji we współczesnym świecie. 		<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje podstawowe zjawiska związane z religijnością społeczeństw zachodnich [np. laicyzacja]. 	<p>polskim i społeczeństwach zachodnich;</p> <ul style="list-style-type: none"> porównuje formy religijności występujące w społeczeństwie polskim i społeczeństwach zachodnich. 	<p>w społeczeństwie polskim i społeczeństwach zachodnich.</p>	
3. Państwo	<ul style="list-style-type: none"> współczesna definicja państwa atrzybuty państwa jako organizacji politycznej rodzaje władzy cechy władzy państwowej legitymizacja władzy państwowej teorie genezy państwa [Arystotelesa, teistyczną, umowy społecznej, podboju, marksistowska] 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia podstawowe cechy i atrybuty państwa [terytorialność, przymusowość, suwerenność zewnętrzną i wewnętrzną]; rozdziela i wymienia rodzaje władzy; wymienia podstawowe teorie dotyczące genezy państwa [Arystotelesa, teistyczną, umowy społecznej, podboju, marksistowską]; wymienia podstawowe funkcje państwa. 	<ul style="list-style-type: none"> podaje klasyczną definicję państwa [G. Jellinek]; wyjaśnia, co oznaczają trzy podstawowe atrybuty państwa: terytorialność, suwerenność, przymusowość; wskazuje specyficzne cechy władzy państwowej; wyjaśnia, czym jest legitymizacja władzy; rozpoznaje poszczególne typy legitymizacji władzy [według M. Webera]; omawia podstawowe teorie genezy państwa [Arystotelesa, teistyczną, umowy społecznej, podboju, marksistowską]. podaje przykłady realizacji poszczególnych funkcji państwa. 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje władzę jako zjawisko społeczne; analizuje podstawowe teorie genezy państwa [Arystotelesa, teistyczną, umowy społecznej, podboju, marksistowską]; poddaje analizie i porównuje ze sobą różne typy legitymizacji władzy [według M. Webera]; wyjaśnia, na czym polega różnica między władzą państwową a władzą publiczną; pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące państwa. 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje ze sobą podstawowe teorie genezy państwa [Arystotelesa, teistyczną, umowy społecznej, podboju, marksistowską]; analizuje i porównuje ze sobą różne definicje państwa [np. G. Jellinka, Arystotelesa, marksistowską]; uzasadnia konieczność istnienia państwa; buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji poświęconej zagadnieniom związanym z teorią państwa, np. dotyczącej funkcji państwa we współczesnym świecie. 	<ul style="list-style-type: none"> opracowuje krytyczną analizę wybranej teorii genezy państwa [Arystotelesa, teistycznej, umowy społecznej, podboju, marksistowskiej]; organizuje debatę na temat funkcji państwa we współczesnym świecie i bierze w niej aktywny udział.

<p>4. Obywatelstwo</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ istota instytucji prawnej obywatelstwa ▪ zasady nabywania obywatelstwa w Polsce ▪ prawa i obowiązki obywatela polskiego ▪ utrata obywatelstwa polskiego ▪ bezpieczeństwa podwójne obywatelstwo 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje przykłady praw i obowiązków obywatela Polski; ▪ wyjaśnia znaczenie podstawowych pojęć związanych z nabyciem obywatelstwa [„prawo ziemi”, „prawo krwi”]; ▪ wskazuje podstawową formę nabycia obywatelstwa polskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ tłumaczy, czym jest obywatelstwo; ▪ wyjaśnia znaczenie podstawowych pojęć związanych z nabyciem obywatelstwa [„naturalizacja”, „repatriacja”]; ▪ tłumaczy, jakie jest znaczenie terminu „bezpiektwowiec”; ▪ wyjaśnia, w jaki sposób można nabyć obywatelstwo polskie; ▪ wyjaśnia kwestię posiadania obywatelstwa kilku państw z uwzględnieniem przepisów prawa polskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje i porównuje ze sobą różne sposoby nabycia obywatelstwa polskiego; ▪ wyjaśnia, w jaki sposób i w jakich okolicznościach można utracić obywatelstwo, w tym obywatelstwo polskie; ▪ przedstawia konsekwencje nieposiadania obywatelstwa; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne, teksty normatywne] informacje dotyczące instytucji obywatelstwa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia, w jaki sposób instytucja obywatelstwa funkcjonowała w różnych okresach historycznych; ▪ omawia zasadę wyłączności obywatelstwa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje dotyczące sposobów nabycia obywatelstwa, możliwości posiadania obywatelstwa dwóch lub więcej państw oraz sytuacji bezpieczeństwa.
<p>5. Naród</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ definicja pojęcia „naród” ▪ polityczna koncepcja narodu ▪ etniczno-kulturowa koncepcja narodu ▪ istota tożsamości narodowej ▪ formy tożsamości narodowej ▪ współcześni Polacy wobec kwestii tożsamości 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje cechy narodu definiowanego w ramach koncepcji politycznej oraz koncepcji etniczno-kulturowej; ▪ wskazuje przykłady czynników narodotwórczych oraz czynników sprzyjających kształtowaniu się tożsamości narodowej; ▪ określa własną tożsamość narodową. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje czynniki narodotwórcze oraz czynniki sprzyjające kształtowaniu się tożsamości narodowej; ▪ wymienia podstawowe koncepcje dotyczące kształtowania się narodów; ▪ charakteryzuje główne typy postaw jednostki wobec własnej narodowości. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie pojęcia „tożsamość narodowa”; ▪ przedstawia problemy związane z procesem kształtowania i utrwalania tożsamości narodowej; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje spory dotyczące definiowania pojęcia „naród”; ▪ analizuje charakter współczesnej polskiej tożsamości narodowej; ▪ porównuje na wybranych przykładach odmienne drogi kształtowania się współczesnych narodów. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje na wybranych przykładach współczesne problemy polityczne wynikające z procesu kształtowania się narodów; ▪ analizuje problemy wynikające z wielonarodowej tożsamości narodowej współczesnych społeczeństw europejskich.

	<p>narodowej</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ czynniki narodotwórcze ▪ czynniki decydujące o zachowaniu, zmianie lub utracie tożsamości narodowej 			dotyczące narodu.		
6. Polityka narodowościowa	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zróżnicowanie etniczne ▪ naród a grupa etniczna ▪ rodzaje grup etnicznych we współczesnym świecie [autochtoni, mniejszość etniczna, mniejszość narodowa, imigranci, grupy etnograficzne] ▪ akulturacja i asymilacja grup mniejszościowych, w tym migranckich, we współczesnym świecie ▪ systemy ochrony grup mniejszościowych we współczesnym 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozpoznaje podstawowe rodzaje grup etnicznych funkcjonujących we współczesnym świecie; ▪ wymienia etapy i formy przystosowania się migrantów do życia w społeczeństwie przyjmującym [separacja, adaptacja, integracja, asymilacja]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie pojęć „asymilacja” i „akulturacja”; ▪ charakteryzuje wybraną formę przystosowania się migrantów do życia w społeczeństwie przyjmującym; ▪ omawia podstawowe modele polityki państwa w stosunku do grup mniejszościowych, w tym migranckich. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje różne formy przystosowania się imigrantów do życia w społeczeństwie przyjmującym [separacja, adaptacja, integracja, asymilacja]; ▪ porównuje wybrane modele polityki narodowościowej realizowane przez współczesne państwa; ▪ charakteryzuje wpływ polityki państwa na przebieg procesów akulturacji i asymilacji grup mniejszościowych; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące polityki narodowościowej. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje i ocenia politykę państwa polskiego w stosunku do grup mniejszościowych, w tym migranckich; ▪ porównuje różne systemy ochrony grup mniejszościowych we współczesnym świecie. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dokonuje krytycznej analizy polityki wybranych państw w stosunku do grup mniejszościowych, w tym migranckich; ▪ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje dotyczące systemów prawnej ochrony grup mniejszościowych funkcjonujących w wybranych państwach świata.

	<p>świecie</p> <ul style="list-style-type: none"> modele polityki narodowościowej we współczesnym świecie i konsekwencje ich realizacji formy przystosowania się imigrantów do życia w społeczeństwie przyjmującym [separacja, adaptacja, integracja, asymilacja] 					
7. Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> zmiany w strukturze narodowościowej społeczeństwa polskiego po 1939 r. oraz ich kulturowe, polityczne i społeczne konsekwencje mniejszości narodowe, etniczne i grupa posługująca się językiem regionalnym we współczesnej Polsce – cechy charakterystyczne, 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje podstawowe zmiany, jakie zaszły w strukturze narodowościowej Polski po 1939 r.; wymienia mniejszości narodowe i etniczne, które zostały prawnie uznane w Polsce; podaje podstawowe prawa przysługujące grupom mniejszościowym w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady kulturowych, politycznych i społecznych konsekwencji wynikających ze zmian w strukturze narodowościowej polskiego społeczeństwa po 1939 r.; wyjaśnia, jakie są prawne podstawy uznania danej grupy mniejszościowej za mniejszość narodową lub etniczną; określa status prawny ludności kaszubskiej; charakteryzuje wybrane 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia różnice między mniejszością narodową a mniejszością etniczną w świetle polskiego prawa; charakteryzuje mniejszości narodowe i etniczne w Polsce [demografia; rozmieszczenie terytorialne; dziedzictwo, tradycja, historia; formy aktywności politycznej, kulturowej i ekonomicznej]; pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje różnice między socjologiczną a prawną definicją grup mniejszościowych w Polsce; analizuje problemy wynikające z przyjętych w Polsce regulacji prawnych dotyczących grup mniejszościowych [np. problem statusu prawnego Ślązaków]; uzasadnia konieczność ochrony praw mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> odszukuje, analizuje i prezentuje informacje na temat stanu przestrzegania praw mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce; odszukuje, analizuje i prezentuje informacje na temat najwybitniejszych przedstawicieli mniejszości narodowych, którzy wnieśli duży wkład w kulturę polską; przygotowuje debatę na temat ochrony praw mniejszości narodowych we współczesnych państwach demokratycznych

	<p>kultura, tradycja, liczebność, rozmieszczenie geograficzne, formy aktywności</p> <ul style="list-style-type: none"> regulacje prawne określające status grup mniejszościowych w Polsce polityka państwa polskiego wobec mniejszości narodowych i etnicznych oraz grupy posługującej się językiem regionalnym wybitni przedstawiciele mniejszości narodowych i ich wkład w polską kulturę 		<p>grupy mniejszościowe w Polsce [rozmieszczenie terytorialne, dziedzictwo kulturowe];</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia najwybitniejszych przedstawicieli mniejszości narodowych, którzy wnieśli znaczący wkład w kulturę polską. 	<p>i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące grup mniejszościowych funkcjonujących w Polsce.</p>		<p>i bierze w niej aktywny udział;</p> <ul style="list-style-type: none"> podjmuje działania na rzecz rozpropagowania wiedzy na temat mniejszości narodowych i etnicznych żyjących w Polsce, np. przygotowuje publikację do zamieszczenia na stronie internetowej szkoły.
--	--	--	---	---	--	--

III. Funkcjonowanie społeczeństwa

<p>1. Rodzaje społeczeństw</p>	<ul style="list-style-type: none"> pojęcia: „społeczeństwo”, „zmiana społeczna”, „rozwój społeczny”, „postęp społeczny” cechy społeczeństw: 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje podstawowe typy społeczeństw; wymienia podstawowe cechy różnych typów społeczeństw; wskazuje cechy tradycyjnej społeczności wiejskiej; rozpoznaje cechy 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia cechy społeczeństwa przemysłowego; podaje cechy współczesnego społeczeństwa poprzemysłowego [otwarte, informacyjne, konsumpcyjne, 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje różne typy społeczeństw; omawia i analizuje cechy współczesnego społeczeństwa poprzemysłowego [otwarte, informacyjne, konsumpcyjne, masowe]; 	<ul style="list-style-type: none"> gromadzi, prezentuje i analizuje informacje na temat wybranych współczesnych społeczeństw zbieracko-łowieckich, nomadycznych, rolniczych. 	<ul style="list-style-type: none"> przygotowuje debatę na temat szans, zagrożeń i wyzwań stojących przed współczesnymi społeczeństwami poprzemysłowymi, a także bierze aktywny udział w dyskusji.
---------------------------------------	---	---	---	---	---	--

	<p>zbieracko-łowieckiego, nomadycznego i rolniczego</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ współczesne społeczności łowieckie, nomadyczne i rolnicze ▪ wiejska społeczność tradycyjna – dawniej i współcześnie ▪ cechy społeczeństw przemysłowego i poprzemysłowego ▪ cechy współczesnych społeczeństw 	<p>współczesnego społeczeństwa poprzemysłowego [otwarte, informacyjne, konsumpcyjne, masowe].</p>	<p>masowe];</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia zjawiska i czynniki cywilizacyjne decydujące o cechach współczesnego społeczeństwa poprzemysłowego; ▪ podaje przykłady wybranych współczesnych społeczeństw zbieracko-łowieckich, nomadycznych, rolniczych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia szanse, zagrożenia i wyzwania stojące przed współczesnym społeczeństwem poprzemysłowym; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące wybranych aspektów życia społecznego. 		
2. Socjalizacja	<ul style="list-style-type: none"> ▪ istota i cechy procesu socjalizacji ▪ instytucje socjalizacji ▪ modele socjalizacji w różnych grupach wiekowych ▪ socjalizacja pierwotna i wtórna ▪ zjawisko socjalizacji odwróconej ▪ resocjalizacja 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia podstawowe aspekty procesu socjalizacji; ▪ rozpoznaje przykłady sytuacji i działań sprzyjających procesowi socjalizacji; ▪ wskazuje przykładowe mechanizmy i instytucje wpływające na przebieg procesu socjalizacji. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie stwierdzenia: „Człowiek jest istotą społeczną”; ▪ odróżnia socjalizację pierwotną od socjalizacji wtórnej; ▪ wymienia grupy społeczne, mechanizmy i instytucje wpływające na przebieg socjalizacji pierwotnej i wtórnej; ▪ wyjaśnia znaczenie pojęcia „resocjalizacja”. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie procesu socjalizacji dla prawidłowego funkcjonowania człowieka w społeczeństwie; ▪ porównuje socjalizację pierwotną i socjalizację wtórna; ▪ omawia rolę rodziny w procesie socjalizacji; ▪ analizuje przepisy <i>Konstytucji RP</i> odnoszące się do procesu socjalizacji pierwotnej; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia przebieg procesu socjalizacji w poszczególnych fazach rozwoju dziecka; ▪ wymienia zjawiska cywilizacyjne wpływające na proces socjalizacji we współczesnym społeczeństwie polskim/europejskim; ▪ porównuje przebieg procesu socjalizacji w społeczeństwach różnego typu, np. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia i analizuje problemy, z którymi boryka się jednostka w procesie socjalizacji w społeczeństwie nowoczesnym, wynikające z uwarunkowań osobistych, a także m.in. ze: <ul style="list-style-type: none"> - zmieniającej się roli rodziny, - zmian zachodzących w sposobie funkcjonowania grup

				<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnienia – na wybranych przykładach – na czym polega socjalizacja odwrócona, oraz wskazuje przyczyny tego zjawiska; ▪ przedstawia grupy społeczne, instytucje i mechanizmy wpływające na przebieg procesu socjalizacji; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące procesu socjalizacji. 	w społeczeństwach tradycyjnym i przemysłowym.	również, -wzrostu anonimowości i zwiększonej mobilności poziomej.
3. Kapitał społeczny	<ul style="list-style-type: none"> ▪ elementy tworzące kapitał społeczny ▪ kapitał ludzki a kapitał społeczny ▪ rodzaje kapitału społecznego ▪ funkcje kapitału społecznego ▪ zaufanie a kapitał społeczny ▪ znaczenie kapitału społecznego dla rozwoju państwa i społeczeństwa 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia elementy tworzące kapitał społeczny; ▪ wymienia czynniki sprzyjające budowaniu kapitału społecznego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ określa, jakie jest znaczenie kapitału społecznego dla prawidłowego funkcjonowania państwa i społeczeństwa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje różne rodzaje kapitału społecznego; ▪ wymienia funkcje kapitału społecznego; ▪ określa, jakie jest znaczenie zaufania jako czynnika kształtującego kapitał społeczny; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące kapitału 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje zakres znaczeniowy pojęć „kapitał społeczny” i „kapitał ludzki”; ▪ rozważa, jaki jest poziom kapitału społecznego we współczesnym społeczeństwie polskim. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przygotowuje debatę poświęconą np. roli kapitału społecznego w społecznościach przemysłowych, a także bierze aktywny udział w dyskusji na wybrany temat.

				społecznego.		
4. Struktura społeczna	<ul style="list-style-type: none"> ▪ znaczenie pojęć: „struktura społeczna”, „ruchliwość społeczna”, „warstwa społeczna” i „klasa społeczna” ▪ uwarunkowania pionowej i poziomej ruchliwości społecznej 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozpoznaje przykłady ruchliwości pionowej i poziomej; ▪ wskazuje przykłady degradacji i awansu społecznego; ▪ wymienia podstawowe kryteria różnicujące ludzi w społeczeństwie i określające ich pozycję społeczną. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia przyczyny i konsekwencje ruchliwości pionowej i poziomej we współczesnym świecie, w tym w Polsce; ▪ wymienia podstawowe kryteria stratyfikacji społecznej; ▪ odróżnia warstwę społeczną od klasy społecznej; ▪ wyjaśnia pojęcie: „stratyfikacja społeczna”. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje zakres znaczeniowy pojęć „warstwa społeczna” i „klasa społeczna”; ▪ określa, jakie mogą być przyczyny degradacji i awansu społecznego; ▪ omawia różnicę między otwartym a zamkniętym modelem stratyfikacji społecznej; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące struktury społecznej. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje poglądy Karola Marksa i Maxa Webera dotyczące stratyfikacji; ▪ wyjaśnia, jakie jest społeczne znaczenie klasy średniej; ▪ przedstawia zależności zachodzące między współczesnymi zjawiskami cywilizacyjnymi a zmianami w strukturze społeczeństw zachodnich, w tym w strukturze społeczeństwa polskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje na temat struktury wybranego społeczeństwa zachodniego, w tym te dotyczące charakteru i dynamiki zachodzących w nim zmian.
5. Przemiany społeczne w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> ▪ struktura społeczna w Polsce przed 1989 r. ▪ istota transformacji ustrojowej w Polsce ▪ znaczenie pojęć: „adaptacja społeczna”, „degradacja społeczna” ▪ modele adaptacji klas społecznych 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje podstawowe cechy struktury społecznej w Polsce przed 1989 r. ▪ wymienia podstawowe cechy struktury warstwowej współczesnego społeczeństwa polskiego; ▪ przedstawia różne postawy Polaków wobec transformacji ustrojowej w kraju. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje przykłady degradacji społecznej i awansu społecznego, do których doszło w efekcie przemian w Polsce po 1989 r. ▪ wymienia czynniki wpływające na ruchliwość pionową w społeczeństwie polskim po 1989 r.; ▪ charakteryzują postawę przedstawicieli społeczeństw 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia, na czym polegała istota transformacji ustrojowej, która dokonała się w Polsce po 1989 r.; ▪ wyjaśnia znaczenie pojęcia „degradacja społeczna”; ▪ porównuje strukturę społeczną w Polsce przed 1989 r. ze strukturą współczesnego 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ opisuje zjawisko dyferencjacji inteligencji polskiej po 1989 r.; ▪ ocenia proces transformacji społecznej w Polsce po 1989 r. oraz omawia jego wpływ na funkcjonowanie współczesnego społeczeństwa polskiego; ▪ wyjaśnia, na czym polegają dylematy badawcze przy 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje dotyczące np.: <ul style="list-style-type: none"> - wybranych aspektów przemian społecznych w Polsce po 1989 r.; - procesu przystosowania się społeczeństwa do zmiany systemowej w wybranym państwie postkomunistycznym, innym niż Polska; ▪ porównuje strukturę współczesnego

	<p>do zmian społeczno-gospodarczych w Polsce</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ przyczyny degradacji i awansu osób z poszczególnych klas społecznych w Polsce po 1989 r. ▪ struktura warstwowa współczesnego społeczeństwa polskiego 		<p>postkomunistycznych, którzy są określanii jako <i>homo sovieticus</i>;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie pojęcia „adaptacja społeczna”; ▪ przedstawia podstawowe modele adaptacji społecznej do społeczno-ekonomicznych przemian w Polsce. 	<p>społeczeństwa polskiego;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące przemian społecznych w Polsce po 1989 r. 	<p>sporządzaniu charakterystyki struktury warstwowej współczesnego społeczeństwa polskiego.</p>	<p>społeczeństwa polskiego ze strukturą wybranych społeczeństw zachodnich.</p>
<p>6. Nierówności społeczne</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ nierówności społeczne we współczesnym świecie, w tym w Rzeczypospolitej Polskiej – rodzaje, przyczyny, przejawy, skala problemu ▪ poziom nierówności dochodowych – wskaźnik Giniego ▪ nierówność społeczna a nierówność szans życiowych ▪ metody i instrumenty 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje przykłady nierówności we współczesnych społeczeństwach; ▪ przedstawia przykłady konfliktów społeczno-ekonomicznych na świecie, w tym w Polsce; ▪ wykazuje związek między nierównościami społecznymi a nierównościami szans życiowych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ocenia skalę wybranych nierówności społecznych we współczesnych społeczeństwach, w tym w społeczeństwie polskim, oraz wskazuje ich przyczyny; ▪ wymienia kryteria, według których można rozpatrywać nierówności społeczne; ▪ charakteryzuje wybrany konflikt społeczno-ekonomiczny [przyczyny, przejawy, skutki]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje skalę nierówności społecznych w Polsce i innych państwach europejskich; ▪ wyjaśnia znaczenie pojęcia „społeczeństwo bezklasowe”; ▪ analizuje wyniki pomiaru poziomu nierówności w społeczeństwie, wyrażone za pomocą wskaźnika Giniego; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące nierówności 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje wybrane konflikty społeczno-ekonomiczne [przyczyny, przejawy, skutki]; ▪ buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji na temat pozytywnych i negatywnych aspektów nierówności społecznych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje dotyczące np. przyczyn, konsekwencji i różnorodnych aspektów nierówności społecznych w wybranych regionach lub państwach świata; ▪ przygotowuje i realizuje, np. na terenie szkoły, kampanię społeczną na rzecz zmniejszenia nierówności społecznych; ▪ przygotowuje debatę dotyczącą nierówności społecznych we współczesnym

	<p>ograniczenia nierówności społecznych</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ przyczyny i skutki społeczno-ekonomicznych konfliktów we współczesnym świecie 			<p>społecznych we współczesnym świecie.</p>		<p>świecie oraz uczestniczy w dyskusji na wskazany temat.</p>
<p>7. Problemy społeczne w Polsce</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przyczyny, przejawy i skutki wykluczenia społecznego ▪ problemy życia społecznego we współczesnej Rzeczypospolitej Polskiej ▪ polityka społeczna państwa polskiego – priorytety, sposoby rozwiązywania problemów, instytucje udzielające pomocy społecznej ▪ system ubezpieczeń społecznych w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozpoznaje typowe przejawy i formy wykluczenia społecznego; ▪ identyfikuje grupy społeczne, których przedstawiciele są szczególnie narażeni na wykluczenie; ▪ rozpoznaje przejawy bezrobocia, przemocy, ubóstwa, uzależnienia; ▪ podaje główne przyczyny i skutki bezrobocia i ubóstwa; ▪ wymienia przyczyny i skutki bezrobocia wśród osób młodych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia, na czym polega zjawisko wykluczenia społecznego; ▪ wymienia typowe przejawy i formy wykluczenia społecznego; ▪ wskazuje podmioty – organy władzy, instytucje państwowe i organizacje pozarządowe – zobowiązane do prowadzenia walki z wykluczeniem społecznym; ▪ wymienia instrumenty aktywnej polityki społecznej; ▪ podaje główne zadania systemu ubezpieczeń społecznych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje przyczyny i skutki wykluczenia społecznego; ▪ omawia zjawiska bezrobocia i ubóstwa w Polsce po 1989 r. [skala, zasięg społeczny i geograficzny, dynamika, przyczyny i skutki]; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące problemów społecznych we współczesnej Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia i ocenia instrumenty aktywnej polityki społecznej prowadzonej w państwie polskim; ▪ omawia funkcjonowanie systemu ubezpieczeń społecznych w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przygotowuje i realizuje, np. na terenie szkoły, kampanię społeczną na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, w tym bezrobociu i ubóstwu; ▪ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje dotyczące wybranego problemu społecznego we współczesnej Polsce; ▪ dokonuje krytycznej analizy wybranych działań podejmowanych w celu ograniczenia lub eliminacji wykluczenia społecznego; ▪ krytycznie analizuje funkcjonowanie systemu ubezpieczeń społecznych w Polsce.
IV. Procesy demograficzne						
<p>1. Migracje</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ znaczenie pojęć: 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia, na czym 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ prawidłowo postępuje 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje główne 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ buduje argumenty 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przygotowuje debatę

<p>we współczesnym świecie</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ „migracja”, „imigracja”, „emigracja”, „repatriacja” ▪ przyczyny ruchów migracyjnych we współczesnym świecie i ich główne kierunki, ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji migracyjnej w Europie ▪ bariery migracyjne ▪ zasady polityki państwa polskiego wobec migrantów 	<p>polega zjawisko migracji;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje główne przyczyny i skutki migracji we współczesnym świecie. 	<p>się pojęciami: „migracja”, „emigracja”, „imigracja”, „repatriacja”;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ wskazuje szanse i zagrożenia wynikające ze zjawiska migracji; ▪ wymienia główne przyczyny i przejawy kryzysu migracyjnego we współczesnej Europie; ▪ wyjaśnia znaczenie pojęć „uchodźca” i „deportacja”; ▪ charakteryzuje główne grupy migrantów we współczesnej Polsce, w tym grupę uchodźców; ▪ analizuje przepisy <i>Konstytucji RP</i> regulujące sytuację migrantów, w tym uchodźców. 	<p>szlaki migracyjne na świecie;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia wpływ kryzysu klimatycznego i konfliktów politycznych na zjawisko migracji we współczesnym świecie; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące współczesnych migracji. 	<p>i kontrargumenty w dyskusji dotyczącej migracji [na temat np. kryzysu migracyjnego we współczesnej Europie; postaw społeczeństwa polskiego wobec migrantów, w tym uchodźców; polityki państwa polskiego wobec kryzysu migracyjnego we współczesnej Europie].</p>	<p>dotyczącą wybranego aspektu migracji we współczesnym świecie, a także aktywnie bierze udział w dyskusji na wskazywany temat.</p>
<p>2. Migracje na ziemiach polskich</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ migracje Polaków w ujęciu historycznym – od upadku I Rzeczypospolitej do 1989 r. ▪ przemieszczenia ludności na ziemiach polskich na przełomie XX i XXI w. ▪ proces repatriacji 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje główne przyczyny emigracji z ziem polskich: - od upadku I Rzeczypospolitej do 1989 r., - na przełomie XX i XXI w.; ▪ wymienia główne zasady repatriacji Polaków w XX i XXI w. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje główne cechy emigracji z ziem polskich: - od upadku I Rzeczypospolitej do 1989 r., - na przełomie XX i XXI w.; ▪ porównuje repatriację i wysiedlenie; ▪ analizuje wybrane przepisy <i>Ustawy</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ uzasadnia konieczność podejmowanej współcześnie repatriacji ludności pochodzenia polskiego; ▪ wymienia formy wsparcia dla repatriantów realizowane przez państwo polskie; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje zjawisko emigracji z Polski po 1989 r. [skala, zasięg społeczny i geograficzny, dynamika, przyczyny i skutki, szanse i zagrożenia]; ▪ dokonuje analizy zjawiska migracji wewnętrznych w Polsce po 1989 r. [skala, zasięg społeczny i geograficzny, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje na temat wybranego aspektu migracji Polaków w XX i XXI w.

	<p>Polaków w XX i XXI w.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ repatriacja a wysiedlenie migracje wewnętrzne we współczesnej Polsce 		<p><i>o repatriacji;</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia geograficzny zasięg współczesnego procesu repatriacji ludności pochodzenia polskiego. 	<p>statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące migracji Polaków[w ujęciu zarówno historycznym, jak i współczesnym].</p>	<p>dynamika, przyczyny i skutki, szanse i zagrożenia].</p>	
<p>3. Polacy za granicą</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ znaczenie pojęć: „diaspora”, „Polonia” ▪ główne skupiska Polaków na świecie w XXI w. – liczebność, zlokalizowanie, przyczyny migracji do danych państw docelowych ▪ wkład emigracji w polskie życie narodowe w XX i XXI w. ▪ Karta Polaka i przykłady jej praktycznego zastosowania 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia największe skupiska Polaków na świecie w XXI w.; ▪ wymienia formy aktywności diaspor polskiej, w tym te mające na celu zachowanie polskiej tożsamości narodowej. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie pojęć „diaspora” i „Polonia”; ▪ podaje przykłady praw przysługujących ludności pochodzenia polskiego i wynikających z <i>Ustawy o Karcie Polaka</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ określa liczebność i rozmieszczenie współczesnej diaspor polskiej; ▪ charakteryzuje różne formy aktywności emigracji polskiej, szczególnie te mające na celu zachowanie polskiej tożsamości narodowej; ▪ wymienia wybitnych reprezentantów polskiej emigracji, których działalność znacząco wzbogaciła polskie życie narodowe w XX i XXI w.; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące sytuacji Polaków za granicą państwa polskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje przepisy <i>Ustawy o Karcie Polaka</i> oraz <i>Ustawy o repatriacji;</i> ▪ ocenia politykę państwa polskiego wobec emigracji polskiej; ▪ przedstawia sylwetki i osiągnięcia wybitnych reprezentantów polskiej emigracji, których działalność znacząco wzbogaciła polskie życie narodowe w XX i XXI w.. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przygotowuje i realizuje, np. na terenie szkoły, kampanię informacyjną mającą na celu rozpowszechnienie wiedzy na temat osiągnięć Polaków żyjących poza granicami Rzeczypospolitej [naukowców, polityków, artystów], np. opracowuje publikację do zamieszczenia na stronie internetowej szkoły.

<p>4. Procesy demograficzne na świecie</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ znaczenie pojęć: „przyrost naturalny”, „stagnacja demograficzna”, „eksplozja demograficzna”, „wyż demograficzny”, „regres demograficzny” ▪ czynniki wpływające na rozwój demograficzny społeczeństw ▪ globalne tendencje demograficzne ▪ sytuacja demograficzna w Europie ▪ regres demograficzny i wyż demograficzny: przyczyny, przejawy, skutki 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia czynniki wpływające na rozwój demograficzny współczesnych społeczeństw; ▪ wskazuje przykładowe skutki wyżu i regresu demograficznego; ▪ określa, na których kontynentach w ostatnich 30 latach odnotowano stagnację demograficzną, a na których – wzrost demograficzny. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ prawidłowo stosuje pojęcia „przyrost naturalny”, „stagnacja demograficzna”, „eksplozja demograficzna”, „wyż demograficzny”, „regres demograficzny”; ▪ wymienia przyczyny i skutki wyżu demograficznego oraz regresu demograficznego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie pojęć „eksplozja demograficzna” i „regres demograficzny”; ▪ przedstawia przyczyny i skutki eksplozji demograficznej oraz regresu demograficznego we współczesnych społeczeństwach; ▪ charakteryzuje [w ujęciu globalnym] współczesne tendencje demograficzne; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące procesów demograficznych przebiegających we współczesnym świecie. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje i ocenia sytuację demograficzną w wybranych państwach świata; ▪ analizuje na wybranych przykładach polityki pronatalistyczną i antynatalistyczną prowadzone przez współczesne państwa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje dotyczące wybranego aspektu procesów demograficznych we współczesnym świecie.
<p>5. Tendencje demograficzne w Polsce</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ znaczenie pojęć: „niż demograficzny”, „wyż demograficzny”, „depupulacja”, „współczynnik dzietności”, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ prawidłowo stosuje pojęcia „niż demograficzny” i „wyż demograficzny”; ▪ wymienia podstawowe procesy demograficzne przebiegające we współczesnej Polsce; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia, jak wzrost demograficzny wpływa na perspektywę rozwojową państwa polskiego; ▪ podaje przykłady działań podejmowanych przez państwo polskie w celu 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie pojęć: „niż demograficzny”, „wyż demograficzny”, „depupulacja”, „współczynnik dzietności”, „suburbanizacja”; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje zjawiska wyżu demograficznego i niżu demograficznego w Polsce w drugiej połowie XX w. oraz w XXI w. [przyczyny, skutki]; ▪ porównuje sytuację demograficzną w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje na temat: <ul style="list-style-type: none"> - wybranych aspektów procesów demograficznych we współczesnej Polsce; - działań

	<p>„suburbanizacja”</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ znaczenie wzrostu demograficznego dla perspektyw rozwojowych państwa ▪ sytuacja demograficzna we współczesnej Polsce ▪ polityka państwa polskiego mająca na celu przeciwdziałanie niekorzystnym trendom demograficznym 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia, na czym polega zjawisko starzenia się społeczeństwa, oraz przedstawia jego konsekwencje. 	<p>ograniczenia niekorzystnych trendów demograficznych.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia przyczyny starzenia się społeczeństwa; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące procesów demograficznych przebiegających we współczesnej Polsce. 	<p>i wybranych państwach świata;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ ocenia politykę państwa polskiego wobec niekorzystnych trendów demograficznych. 	<p>podejmowanych przez państwo w celu ograniczenia niekorzystnych trendów demograficznych.</p>
--	--	--	---	---	--	--

Opracowanie: Barbara Furman

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny z przedmiotu „wiedza o społeczeństwie” dla klasy 3 liceum ogólnokształcącego i technikum

Zagadnienia	Wymagania na poszczególne oceny:				
	konieczne (ocena dopuszczająca) Uczeń:	podstawowe (ocena dostateczna) Uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, oraz:	rozszerzające (ocena dobra) Uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, oraz:	dopełniające (ocena bardzo dobra) Uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, oraz:	wykraczające (ocena celująca) Uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, oraz:
	2	3	4	5	6
I. Polityki publiczne – gospodarka i rozwój					
Temat lekcji: Polityki publiczne					
<ul style="list-style-type: none"> ▪ polityka publiczna ▪ rodzaje polityk publicznych ▪ zasady polityk publicznych ▪ uczestnicy polityk publicznych ▪ instrumenty realizacji polityk publicznych ▪ etapy polityk publicznych ▪ ocena programów publicznych 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje przykłady polityk publicznych; ▪ wskazuje przykłady świadczeń publicznych [usług społecznych, usług społecznych]; ▪ wymienia przykłady instrumentów polityk publicznych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia, czym są polityki publiczne; ▪ wymienia rodzaje polityk publicznych; ▪ wymienia czynniki kształtujące polityki publiczne; ▪ wskazuje główne zasady polityk publicznych w Polsce; ▪ wymienia narzędzia/instrumenty umożliwiające realizację polityk publicznych; ▪ podaje kryteria oceny programów publicznych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ omawia proces tworzenia i realizacji polityk publicznych; ▪ analizuje przebieg wybranego programu publicznego i jego rezultaty. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia i ocenia wpływ poszczególnych podmiotów [wewnętrznych i zewnętrznych] na kształt polityk publicznych; ▪ charakteryzuje czynniki wpływające na wybór instrumentów realizacji polityk publicznych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ na forum społeczności szkolnej organizuje debatę [i bierze w niej udział], np. na temat znaczenia aktywności państwa w różnych obszarach życia publicznego; ▪ podaje przykłady działań państwa, w których organy władzy wykorzystują poszczególne instrumenty realizacji polityk publicznych.
Temat lekcji: Polityka gospodarcza					
<ul style="list-style-type: none"> ▪ funkcje polityki gospodarczej ▪ cele polityki gospodarczej ▪ modele polityki gospodarczej ▪ podmioty polityki gospodarczej ▪ finanse publiczne ▪ budżet państwa ▪ procedura uchwalania ustawy budżetowej ▪ strategia rozwoju gospodarczego 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje przykłady aktywności państwa w obszarze gospodarki; ▪ wskazuje podstawowe cechy współczesnej gospodarki rynkowej; ▪ wymienia źródła, z których można pozyskać środki publiczne; ▪ wymienia podmioty uczestniczące w uchwalaniu ustawy budżetowej. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie terminów: „finanse publiczne”, „środki publiczne”, „budżet państwa” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; ▪ wymienia czynniki wpływające na politykę gospodarczą państwa; ▪ wskazuje podstawowe cechy różnych modeli polityki gospodarczej państwa [gospodarka centralnie sterowana, gospodarka rynkowa]; ▪ przedstawia zasady uchwalania ustawy budżetowej; ▪ wskazuje i omawia główne cele i kierunki strategii rozwoju gospodarczego państwa polskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie terminów: „dług publiczny”, „nadwyżka budżetowa”, „deficyt budżetowy” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; ▪ przedstawia funkcje polityki gospodarczej państwa; ▪ przedstawia i ocenia wpływ poszczególnych podmiotów na kształt polityki gospodarczej państwa polskiego; ▪ charakteryzuje strukturę dochodów budżetu państwa; ▪ prezentuje strukturę wydatków z budżetu państwa; ▪ porównuje procedury uchwalania ustawy zwykłej i ustawy budżetowej; ▪ analizuje główne założenia strategii rozwoju gospodarczego państwa polskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje, z różnych perspektyw, wady i zalety poznanych modeli polityki gospodarczej państwa; ▪ wymienia podmioty tworzące sektor finansów publicznych; ▪ przedstawia uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne wpływające na realizację strategii rozwoju gospodarczego państwa polskiego; ▪ ocenia główne założenia strategii rozwoju gospodarczego Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ odszukuje, analizuje i prezentuje, informacje dotyczące wybranej aktywności państwa w obszarze gospodarki [oraz ocenia rezultaty tych aktywności]; ▪ na forum społeczności szkolnej organizuje debatę [i bierze w niej udział], np. na temat znaczenia aktywności państwa w gospodarce; ▪ organizuje kampanię społeczną [i bierze w niej udział] mającą na celu wypromowanie idei, działań, programu lub instytucji istotnych dla polityki gospodarczej państwa.
Temat lekcji: Polityka regionalna					

<ul style="list-style-type: none"> ▪ region ▪ rozwój regionalny ▪ modele polityki regionalnej ▪ podmioty polityki regionalnej ▪ polityka regionalna w Polsce ▪ polityka regionalna w UE 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ właściwie stosuje termin „region” w swoich wypowiedziach; ▪ identyfikuje region, w którym mieszka; ▪ podaje przykłady działań państwa polskiego w obszarze polityki regionalnej; ▪ wskazuje przykłady instrumentów polityki regionalnej. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie terminów „region” i „rozwój regionalny” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; ▪ wskazuje podstawowe cele rozwoju regionalnego; ▪ wymienia podstawowe czynniki rozwoju regionalnego; ▪ przedstawia instrumenty polityki regionalnej państwa polskiego; ▪ wymienia cechy podstawowych modeli polityki regionalnej państwa [model wsparcia ośrodków wzrostu, model wyrównywania różnic międzyregionalnych]; ▪ podaje główne założenia strategii rozwoju regionalnego państwa polskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ prezentuje z różnych perspektyw wady i zalety poznanych modeli polityki regionalnej państwa; ▪ omawia zasady polskiej polityki regionalnej; ▪ analizuje i ocenia główne założenia strategii rozwoju regionalnego państwa polskiego; ▪ przedstawia cele i zasady polityki regionalnej Unii Europejskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje różnorodne wskaźniki rozwoju gospodarczego; ▪ przedstawia i ocenia wpływ poszczególnych podmiotów na kształt polityki regionalnej państwa polskiego; ▪ wskazuje cele i charakteryzuje formy współpracy w ramach euroregionów. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat wybranych aspektów polityki regionalnej państw Unii Europejskiej [oraz ocenia jej rezultaty]; ▪ na forum społeczności szkolnej organizuje debatę [i bierze w niej udział], np. na temat efektywności polskiej polityki regionalnej; ▪ organizuje kampanię społeczną [i bierze w niej udział] mającą na celu wypromowanie idei, działań, programu lub instytucji istotnych dla polityki regionalnej państwa.
Temat lekcji: Polityka przemysłowa i gospodarka żywnościowa					
<ul style="list-style-type: none"> ▪ przemysł ▪ cele polityki przemysłowej ▪ specjalne strefy ekonomiczne ▪ gospodarka żywnościowa ▪ rolnictwo ▪ polityka żywnościowa 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy: „przemysł”, „rolnictwo”, „gospodarka żywnościowa”; ▪ podaje przykłady działań państwa polskiego w obszarach polityki przemysłowej i gospodarki żywnościowej; ▪ wskazuje przykłady instrumentów polityki przemysłowej i gospodarki żywnościowej; ▪ wymienia podstawowe założenia polityki rolnej Unii Europejskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie terminów: „przemysł”, „okręg przemysłowy”, „gospodarka żywnościowa” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; ▪ wymienia cele i instrumenty polityki przemysłowej państwa polskiego; ▪ wskazuje podstawowe instrumenty gospodarki żywnościowej; ▪ charakteryzuje wybrane rozwiązania wykorzystywane przez państwo polskie w ramach polityki przemysłowej [założenia, instrumenty, rezultaty]; ▪ charakteryzuje wybrane rozwiązanie wykorzystywane przez państwo polskie w ramach gospodarki żywnościowej [założenia, instrumenty, rezultaty]; ▪ uzasadnia konieczność zapewnienia społeczeństwu bezpieczeństwa żywnościowego; ▪ wymienia podstawowe instrumenty polityki rolnej Unii Europejskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie terminów: „dobra inwestycyjne”, „dobra konsumpcyjne” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; ▪ wymienia kryteria oceny poziomu uprzemysłowienia państwa; ▪ podaje cechy podstawowych modeli polityki przemysłowej państwa: polityki sektorowej i polityki horyzontalnej; ▪ prezentuje współzależności występujące między poszczególnymi strefami gospodarki żywnościowej. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje główne etapy rozwoju polityki przemysłowej w Polsce i na świecie po zakończeniu II wojny światowej; ▪ omawia wpływ procesu transformacji ustrojowej na politykę przemysłową państwa polskiego; ▪ przedstawia cele i formy działania Agencji Rozwoju Przemysłu; ▪ charakteryzuje uwarunkowania rozwoju rolnictwa w Polsce; ▪ omawia i ocenia funkcjonowanie specjalnych stref ekonomicznych w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat wybranych aspektów polityki przemysłowej i gospodarki żywnościowej państwa polskiego [oraz ocenia rezultaty tych aktywności władzy państwowej]; ▪ na forum społeczności szkolnej organizuje debatę [i bierze w niej udział], np. na temat założeń polskiej polityki przemysłowej i gospodarki żywnościowej; ▪ organizuje kampanię społeczną [i bierze w niej udział] mającą na celu wypromowanie idei, działań, programu lub instytucji istotnych dla polityki przemysłowej i gospodarki żywnościowej.
Temat lekcji: Ochrona środowiska i bezpieczeństwo ekologiczne					
<ul style="list-style-type: none"> ▪ problemy środowiska naturalnego ▪ ochrona środowiska ▪ polityka ekologiczna ▪ bezpieczeństwo ekologiczne ▪ strategia ochrony środowiska w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ właściwie wykorzystuje w swoich wypowiedziach termin „ochrona środowiska”; ▪ uzasadnia konieczność ochrony środowiska naturalnego; ▪ podaje przykłady działań państwa polskiego w obszarze ochrony środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie terminów: „ekologia”, „bezpieczeństwo ekologiczne” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; ▪ formułuje wnioski dotyczące obowiązków państwa i obywateli w zakresie ochrony środowiska naturalnego na podstawie analizy przepisów prawnych z <i>Konstytucji</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje uwarunkowania decydujące współcześnie o stanie środowiska naturalnego oraz o poziomie jego ochrony; ▪ podaje przykłady porozumień międzynarodowych i programów strategicznych dotyczących ochrony środowiska; ▪ prezentuje główne założenia i cele 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia i ocenia wpływ poszczególnych podmiotów na kształt polityki państwa w obszarze ochrony środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego; ▪ omawia zależność między bezpieczeństwem narodowym a bezpieczeństwem ekologicznym. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat wybranych działań państwa polskiego w obszarze ochrony środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego [oraz ocenia rezultaty tych aktywności]; ▪ na forum społeczności szkolnej organizuje debatę [i

	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady instrumentów polityki państwa w obszarze ochrony środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego. 	<p><i>RP;</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia cele i instrumenty polityki państwa w zakresie ochrony środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego Polski; omawia wybrane inicjatywy państwa polskiego na rzecz ochrony środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego [założenia, instrumenty, rezultaty]; ocenia świadomość ekologiczną – własną i społeczeństwa polskiego. 	państwa dotyczące bezpieczeństwa ekologicznego, zawarte w <i>Strategii bezpieczeństwa narodowego</i> .		<p>bierze w niej udział], np. na temat założeń polskiej polityki w obszarze ochrony środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego;</p> <ul style="list-style-type: none"> organizuje kampanię [i bierze w niej udział] mającą na celu wypromowanie idei, działań, programu lub instytucji istotnych dla ochrony środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego.
Temat lekcji: Badania i innowacje					
<ul style="list-style-type: none"> społeczeństwo informacyjne badania i rozwój innowacje polityka naukowa i innowacyjna w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy „badania naukowe” i „innowacje”; wskazuje przykłady działań państwa polskiego w obszarze badań i innowacji; podaje przykłady instrumentów polityki państwa w obszarze badań i innowacji; wymienia podstawowe cechy społeczeństwa informacyjnego. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „społeczeństwo informacyjne”, „badania naukowe”, „innowacje” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; wskazuje pozytywne i negatywne aspekty funkcjonowania społeczeństwa informacyjnego; wymienia cele i instrumenty polityki państwa w zakresie badań naukowych i innowacji; uzasadnia konieczność prowadzenia przez państwo działań na rzecz rozwoju nauki i innowacyjności. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów „szum informacyjny” i „bańka informacyjna” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; przedstawia zagrożenia wynikające ze zjawiska bańki informacyjnej; omawia uwarunkowania rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce; wymienia główne organy, instytucje i agencje państwa polskiego działające na rzecz rozwoju nauki i innowacyjności. 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje i ocenia działalność wybranej instytucji lub agencji naukowej państwa polskiego [cele, formy działania, rezultaty]; omawia i ocenia funkcjonowanie regionalnych systemów innowacji oraz parków naukowo-technologicznych [założenia, formy działania, rezultaty]. 	<ul style="list-style-type: none"> gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat wybranych działań państwa polskiego w obszarze badań i innowacji [oraz ocenia rezultaty tych aktywności]; na forum społeczności szkolnej organizuje debatę [i bierze w niej udział], np. na temat założeń i efektów polskiej polityki w obszarze badań i innowacji; organizuje kampanię [i bierze w niej udział] mającą na celu wypromowanie idei, działań, programu lub instytucji istotnych dla rozwoju badań i innowacji w Polsce.
II. Polityki publiczne – bezpieczeństwo i kwestie społeczne					
Temat lekcji: Bezpieczeństwo państwa					
<ul style="list-style-type: none"> bezpieczeństwo wewnętrzne bezpieczeństwo zewnętrzne potencjał strategiczny system bezpieczeństwa w RP służby specjalne Siły Zbrojne RP strategia bezpieczeństwa narodowego RP 	<ul style="list-style-type: none"> właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy „bezpieczeństwo wewnętrzne państwa” i „bezpieczeństwo zewnętrzne państwa”; podaje przykłady działań państwa polskiego w obszarach bezpieczeństwa zewnętrznego i bezpieczeństwa wewnętrznego; podaje przykłady instrumentów polityki państwa w obszarach bezpieczeństwa zewnętrznego i bezpieczeństwa wewnętrznego; wymienia uprawnienia Prezydenta RP i Rady Ministrów w zakresie bezpieczeństwa państwa; wymienia główne zadania i formy działania Policji. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „bezpieczeństwo wewnętrzne państwa”, „bezpieczeństwo zewnętrzne państwa”, „potencjał strategiczny”, „środowisko bezpieczeństwa”, „cele strategiczne”, „strategia bezpieczeństwa”, „porządek publiczny” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; wyjaśnia, jaki wpływ ma potencjał strategiczny na siłę państwa; formułuje wnioski dotyczące obowiązków państwa w zakresie bezpieczeństwa na podstawie analizy przepisów prawnych z <i>Konstytucji RP</i>; wymienia cele strategii bezpieczeństwa narodowego Polski; podaje przykłady działań realizujących poszczególne cele strategii bezpieczeństwa narodowego 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu „racja stanu” [oraz właściwie używa tego pojęcia w swoich wypowiedziach]; omawia poszczególne działania strategiczne państwa; przedstawia strukturę organizacyjną Sił Zbrojnych RP; charakteryzuje podstawowe rodzaje misji realizowanych przez żołnierzy Sił Zbrojnych RP; wyjaśnia, na czym polega zarządzanie kryzysowe. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia główne zadania: <ul style="list-style-type: none"> - Rady Bezpieczeństwa Narodowego, - Agencji Wywiadu, - Służby Wywiadu Wojskowego, - Służby Kontrwywiadu Wojskowego, - Rządowego Centrum Bezpieczeństwa; dokonyje oceny działań organów państwa w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego [zajmuje stanowisko, buduje argumenty i kontrargumenty w sporze]. 	<ul style="list-style-type: none"> gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat wybranych działań państwa w obszarze bezpieczeństwa Polski [oraz ocenia rezultaty tych aktywności]; na forum społeczności szkolnej organizuje debatę [i bierze w niej udział], np. na temat założeń i efektów polskiej polityki w obszarach bezpieczeństwa wewnętrznego i bezpieczeństwa zewnętrznego; organizuje kampanię [i bierze w niej udział] mającą na celu wypromowanie idei, działań, programu lub instytucji istotnych dla bezpieczeństwa państwa.

		<p>Polski;</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia główne zadania i uprawnienia - Biura Bezpieczeństwa Narodowego, - Straży Granicznej, - Służby Ochrony Państwa, - Centralnego Biura Antykorupcyjnego, - Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego. 			
Temat lekcji: Polityka społeczna					
<ul style="list-style-type: none"> ubezpieczenia społeczne ▪ pomoc społeczna ▪ polityka rynku pracy ▪ polityka senioralna ▪ polityka prorodzinna 	<ul style="list-style-type: none"> właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy: „ubezpieczenie społeczne”, „polityka prorodzinna”, „emerytura”, „renta”, „zasilek”; ▪ podaje przykłady działań państwa polskiego w obszarze polityki społecznej; ▪ wskazuje przykłady instrumentów wykorzystywanych przez państwom obszarze polityki społecznej; ▪ charakteryzuje system ubezpieczeń społecznych w Polsce; ▪ wymienia formy pomocy społecznej w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie terminów: „dobrobyt społeczny”, „polityka prorodzinna”, „polityka senioralna”, „polityka rynku pracy”, „emerytura”, „renta”, „zasilek” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; ▪ wyjaśnia znaczenie zasady solidaryzmu społecznego określającej działanie systemu ubezpieczeń społecznych; ▪ wymienia cele i instrumenty polityki społecznej państwa polskiego; ▪ uzasadnia konieczność funkcjonowania systemu ubezpieczeń społecznych; ▪ rozróżnia ubezpieczenia: emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe; ▪ przedstawia zadania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych; ▪ wymienia instrumenty polityki rynku pracy w Polsce; ▪ przedstawia wybrane działania urzędu pracy w swoim powiecie; ▪ wyjaśnia, jakie są przyczyny starzenia się społeczeństwa; ▪ wymienia skutki społeczno-ekonomiczne procesu starzenia się społeczeństwa; ▪ przedstawia działania rządu mające na celu ograniczenie zjawiska starzenia się społeczeństwa [cele, formy, rezultaty]; ▪ wymienia główne programy realizowane w ramach polityki prorodzinnej w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje uwarunkowania polityki społecznej realizowanej w Polsce; ▪ porównuje zasady funkcjonowania i znaczenie poszczególnych rodzajów ubezpieczeń społecznych w Polsce; ▪ porównuje zasady przyznawania i znaczenie różnego rodzaju świadczeń socjalnych; ▪ wykazuje zależność między formą zatrudnienia a zasadami funkcjonowania poszczególnych rodzajów ubezpieczeń społecznych; ▪ przedstawia rolę i zakres działania instytucji rynku pracy; ▪ prezentuje założenia głównych programów realizowanych w ramach polityki prorodzinnej w Polsce oraz ocenia ich skuteczność; ▪ wymienia świadczenia rodzinne i świadczenia z funduszu alimentacyjnego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia i ocenia wpływ poszczególnych podmiotów na kształt polityki społecznej państwa polskiego; ▪ prezentuje i ocenia zasady określające polską politykę społeczną oraz stosowane w jej ramach instrumenty, ze szczególnym uwzględnieniem instrumentów polityki rynku pracy [buduje argumenty i kontrargumenty w sporze]; ▪ charakteryzuje uwarunkowania wpływające na rynek pracy w Polsce oraz ocenia jego funkcjonowanie; ▪ charakteryzuje programy rządowe realizowane w ramach polityki senioralnej i ocenia ich skuteczność. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat wybranych działań państwa w obszarze polityki społecznej [oraz ocenia rezultaty tych aktywności]; ▪ na forum społeczności szkolnej organizuje debatę [i bierze w niej udział], np. na temat założeń i rezultatów polskiej polityki społecznej; ▪ organizuje kampanię społeczną [i bierze w niej udział] mającą na celu wypromowanie idei, działań, programu lub instytucji istotnych dla polityki społecznej państwa.
Temat lekcji: Ochrona zdrowia					
<ul style="list-style-type: none"> ▪ system ochrony zdrowia ▪ publiczna opieka zdrowotna ▪ świadczenia opieki zdrowotnej ▪ Narodowy Fundusz Zdrowia [NFZ] ▪ ubezpieczenia 	<ul style="list-style-type: none"> właściwie stosuje w swoich wypowiedziach termin „ubezpieczenie zdrowotne”; ▪ wymienia podstawowe obowiązki państwa z zakresu ochrony zdrowia; ▪ podaje przykłady działań państwa polskiego w obszarze ochrony zdrowia; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie terminów: „ubezpieczenia zdrowotne”, „służba zdrowia”, „zasilek” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; ▪ formułuje wnioski dotyczące obowiązków państwa w zakresie ochrony zdrowia na podstawie analizy przepisów prawnych 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje strukturę systemu ochrony zdrowia w Polsce [instytucje, organizacja poszczególnych szczebli, rodzaje świadczeń, sposób finansowania]; ▪ analizuje funkcjonowanie systemu opieki zdrowotnej poza granicami kraju; ▪ przedstawia główne założenia 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia uwarunkowania określające funkcjonowanie systemu ochrony zdrowia w państwie polskim; ▪ ocenia organizację i jakość systemu ochrony zdrowia w Polsce [buduje argumenty i kontrargumenty w sporze]; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat wybranych działań państwa w obszarze ochrony zdrowia [oraz ocenia rezultaty tych aktywności]; ▪ na forum społeczności szkolnej organizuje debatę [i bierze w niej udział], np. na temat założeń

<ul style="list-style-type: none"> zdrowotne 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje przykłady instrumentów polityki państwowej w obszarze ochrony zdrowia; wymienia podstawowe zasady korzystania z systemu ochrony zdrowia w Polsce. 	<p><i>zKonstytucji RP;</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia instytucje tworzące system ochrony zdrowia w Polsce; podaje zadania Narodowego Funduszu Zdrowia; omawia podstawowe zasady korzystania z systemu ochrony zdrowia w Polsce. 	<p><i>Narodowego programu zdrowiarealizowanego w Polsce;</i></p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje organizację systemu publicznej opieki zdrowotnej w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> i rezultatów polskiej polityki w obszarze ochrony zdrowia; organizuje kampanię społeczną [i bierze w niej udział] mającą na celu wypromowanie idei, działań, programu lub instytucji istotnych dla ochrony zdrowia w Polsce.
---	---	---	---	---

Temat lekcji: Polityka kulturalna

<ul style="list-style-type: none"> kultura polityka kulturalna narodowe instytucje kultury 	<ul style="list-style-type: none"> właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy: „kultura”, „kultura narodowa”; wskazuje przykłady działań państwa polskiego w obszarze polityki kulturalnej; podaje przykłady instrumentów polityki państwowej w obszarze kultury. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „kultura”, „kultura narodowa”, „dziedzictwo kulturowe”, „mecenat” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; uzasadnia konieczność aktywności państwa w obszarze kultury; przedstawia podstawowe obowiązki państwa w obszarze kultury; wymienia narodowe instytucje kultury działające w Polsce; analizuje przepisy prawne <i>zKonstytucji RP</i> dotyczące polityki kulturalnej. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu „kapitał kulturowy” [oraz właściwie używa tego pojęcia w swoich wypowiedziach]; charakteryzuje poszczególne typy kultury; przedstawia zadania poszczególnych uczestników polityki kulturalnej państwa polskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje i ocenia działalność narodowych instytucji kultury w Polsce; charakteryzuje wybrane programy na rzecz rozwoju polskiej kultury [cele, formy, efekty, adresaci]. 	<ul style="list-style-type: none"> gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat wybranych działań państwa w obszarze polityki kulturalnej [oraz ocenia rezultaty tych aktywności]; na forum społeczności szkolnej organizuje debatę [i bierze w niej udział], np. na temat założeń i rezultatów polskiej polityki kulturalnej; organizuje kampanię społeczną [i bierze w niej udział] mającą na celu wypromowanie idei, działań, programu lub instytucji istotnych dla polityki kulturalnej państwa.
---	--	---	---	--	---

Temat lekcji: Relacje państwo-Kościół

<ul style="list-style-type: none"> religia modele relacji państwo-Kościół państwo wyznaniowe państwo świeckie państwa wyznaniowe Kościół i związki wyznaniowe wolność religii konkordat 	<ul style="list-style-type: none"> właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy: „religia”, „wyznanie”, „konkordat”; wymienia podstawowe zasady określające kształt relacji państwo-Kościół w Polsce; wskazuje podstawowe zasady funkcjonowania laickiego modelu relacji państwo-Kościół. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „religia”, „wyznanie”, „kult”, „ateizm”, „konkordat” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; charakteryzuje podstawowe modele relacji państwo-Kościół [model państwa świeckiego, model państwa wyznaniowego]; formułuje wnioski dotyczące relacji Rzeczypospolitej Polskiej z Kościołem katolickim na podstawie wybranych przepisów prawnych z konkordatu; buduje wnioski dotyczące funkcjonowania wybranego Kościoła lub związku wyznaniowego w Polsce na podstawie analizy przepisów z odpowiedniej ustawy; formułuje wnioski dotyczące wolności sumienia i religii w Polsce na podstawie analizy przepisów prawnych z <i>Konstytucji RP</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje Kościoły i związki wyznaniowe w Polsce [zasięg terytorialny, liczba wiernych, cechy religii/wyznania]; analizuje przepisy prawne z ustaw dotyczących wolności sumienia i religii w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje i ocenia model relacji państwo-Kościół funkcjonujący w Rzeczypospolitej Polskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat wybranych Kościołów i związków funkcjonujących w Polsce; organizuje kampanię społeczną [i bierze w niej udział] mającą na celu wypromowanie idei, działań, programu lub instytucji istotnych dla kształtowania relacji państwo-Kościół.
---	--	--	--	--	---

III. Podstawy porządku prawnego

Temat lekcji: Prawo i jego rodzaje

<ul style="list-style-type: none"> prawo normy społeczne przepis prawny norma prawna rodzaje i gałęzie prawa system prawa 	<ul style="list-style-type: none"> właściwie stosuje w swoich wypowiedziach termin „prawo”; wymienia podstawowe rodzaje norm społecznych; wskazuje przykłady norm prawnych; wymienia podstawowe gałęzie prawa. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „prawo”, „norma prawna”, „przepis prawny” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; wyjaśnia, czym normy prawne różnią się od innych rodzajów norm społecznych; rozpoznaje i charakteryzuje poszczególne typy norm społecznych; wymienia rodzaje i gałęzie prawa; wyjaśnia, skąd wywodzą się normy funkcjonujące w różnych systemach prawnych [prawo: zwyczajowe, precedensowe, religijne, pozytywne]; wyjaśnia znaczenie zasad hierarchiczności, spójności i zupełności oraz podaje przykłady ich stosowania [lub wskazuje sytuacje, w których zostały one naruszone]. 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje z różnych perspektyw [wg różnych kryteriów] koncepcje prawa pozytywnego oraz prawa naturalnego; charakteryzuje poszczególne rodzaje norm prawnych; rozpoznaje i opisuje poszczególne elementy budowy normy prawnej [hipoteza, dyspozycja, sankcja]; charakteryzuje systemy prawne funkcjonujące w wybranych państwach. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, na czym polega różnica między przedmiotowym a podmiotowym rozumieniem pojęcia „prawo”; tłumaczy, na czym polegają różnice dotyczące rozumienia prawa przez zwolenników naturalizmu oraz pozytywizmu prawniczego; porównuje różne systemy prawne, w tym wskazuje, gdzie one występują na świecie. 	<ul style="list-style-type: none"> gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień prawnych.
---	--	---	---	---	---

Temat lekcji: Źródła prawa

<ul style="list-style-type: none"> akty normatywne akty nienormatywne obowiązkiwanie prawa źródła prawa prawo Unii Europejskiej kodeksy dzienniki urzędowe 	<ul style="list-style-type: none"> właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy: „kodeks”, „akt administracyjny”, „orzeczenie sądowe”, „prawo wtórne UE”, „prawo pierwotne UE”; wymienia podstawowe rodzaje źródeł prawa obowiązującego w Polsce; wskazuje cechy <i>Konstytucji RP</i> i wyjaśnia, na czym polega jej szczególna moc; podaje przykłady kodeksów funkcjonujących w polskim porządku prawnym. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „akt normatywny”, „źródło prawa”, „kodeks”, „akt administracyjny”, „orzeczenie sądowe”, „prawo wtórne UE”, „prawo pierwotne UE” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; charakteryzuje źródła prawa powszechnie obowiązującego w Polsce; rozpoznaje i charakteryzuje akty prawne niebędące źródłami prawa; wymienia i rozpoznaje poszczególne rodzaje prawa Unii Europejskiej; wymienia i rozpoznaje akty prawa pierwotnego Unii Europejskiej; wyjaśnia, na czym polega zasada pierwszeństwa stosowania prawa unijnego przed prawem krajowym; przedstawia rolę Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej [TSUE] w unijnym porządku prawnym; charakteryzuje kodeksy funkcjonujące w polskim porządku prawnym [nazwa, rodzaj i zakres regulacji]; podaje przykłady aktów prawa miejscowego; wymienia dzienniki urzędowe prowadzone w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia różnicę między aktami normatywnymi a aktami nienormatywnymi; porównuje różnego rodzaju źródła prawa obowiązującego w Polsce [sposób stanowienia, sposób wprowadzania do porządku prawnego, zasięg obowiązywania, adresaci norm, miejsce w hierarchii źródeł prawa]; charakteryzuje rodzaje umów międzynarodowych i pozycję tych porozumień w polskim porządku prawnym [buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych z <i>Konstytucji RP</i>]; porównuje różne rodzaje aktów prawa miejscowego. 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia zasady ogólne prawa międzynarodowego; prezentuje istotę sporu dotyczącego hierarchicznej zależności między <i>Konstytucją RP</i> a prawem Unii Europejskiej; porównuje różne rodzaje aktów prawa wtórne Unii Europejskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień prawnych.
---	---	--	--	--	---

Temat lekcji: Wykładnia prawa

<ul style="list-style-type: none"> luka prawna rodzaje wykładni 	<ul style="list-style-type: none"> właściwie stosuje w swoich wypowiedziach termin „spójność” 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów „luka prawna” i „spójność prawa” [oraz 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „wykładnia prawa”, „reguły 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia różne typy luk prawnych; 	<ul style="list-style-type: none"> gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych
---	--	--	---	--	---

<ul style="list-style-type: none"> reguły kolizyjne reguły dedukcyjne zasady prawa 	<ul style="list-style-type: none"> prawa; wymienia podstawowe zasady prawa. 	<ul style="list-style-type: none"> właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach; tłumaczy, na czym polega wykładnia prawa; wyjaśnia znaczenie podstawowych zasad prawa; przedstawia konsekwencje łamania podstawowych zasad prawa. 	<ul style="list-style-type: none"> kolizyjne”, „reguły dedukcyjne” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; rozpoznaje i omawia przykłady zastosowania w przepisach prawnych podstawowych zasad prawa. 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje różne typy wykładni prawa. 	<ul style="list-style-type: none"> ych i złożonych zagadnień prawnych.
Temat lekcji: Legislacja i ratyfikacja					
<ul style="list-style-type: none"> procedura ustawodawcza ustawa budżetowa szczególne procedury legislacyjne procedura zmiany <i>Konstytucji RP</i> procedury przedratyfikacyjne zasady prawidłowej legislacji 	<ul style="list-style-type: none"> właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy: „ratyfikacja” i „weto prezydenckie”; wymienia podmioty posiadające prawo inicjatywy ustawodawczej w ramach procedury uchwalania ustawy zwykłej; wymienia organy władzy w państwie polskim uczestniczące w procesie legislacyjnym; porządkuje etapy procesu legislacyjnego w kolejności chronologicznej; odszukuje akty normatywne za pomocą Internetowego Systemu Aktów Prawnych. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „legislacja”, „ratyfikacja”, „weto prezydenckie” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; wymienia podmioty posiadające prawo inicjatywy ustawodawczej w ramach różnych procedur legislacyjnych; charakteryzuje rolę poszczególnych organów władzy w procesie legislacyjnym [wymienia ich uprawnienia]; wskazuje główne różnice między różnymi procedurami legislacyjnymi; wymienia rodzaje umów międzynarodowych ratyfikowanych w ramach procedur przedratyfikacyjnych; wymienia zasady określające przebieg poszczególnych procedur przedratyfikacyjnych. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów „promulgacja ustawy” i <i>vacatio legis</i>, [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; rozpoznaje i właściwie nazywa poszczególne jednostki redakcyjne aktów normatywnych w Polsce; omawia poszczególne etapy procesu legislacyjnego; porównuje role Sejmu i Senatu w ramach różnych procedur legislacyjnych; porównuje uprawnienia Prezydenta RP w ramach różnych procedur legislacyjnych; buduje wnioski dotyczące procedur legislacyjnych i przedratyfikacyjnych na podstawie analizy przepisów prawnych [<i>Konstytucja RP</i>, ustawy]. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu „inflacja prawa” [oraz właściwie używa tego pojęcia w swoich wypowiedziach]; wykazuje asymetryczność uprawnień Sejmu i Senatu w procedurze uchwalania ustawy; omawia zasady prawidłowej legislacji. 	<ul style="list-style-type: none"> gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień prawnych.
Temat lekcji: Państwo prawne					
<ul style="list-style-type: none"> rzędy prawa zasady państwa prawnego niezależność sądów niezawisłość sędziów kontrola prawa 	<ul style="list-style-type: none"> właściwie stosuje w swojej wypowiedzi terminy: „niezależność sądów”, „niezawisłość sędziów”; wymienia podstawowe zasady państwa prawnego; podaje przykłady organów władzy i instytucji, które stoją na straży państwa prawnego w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „państwo prawne”, „niezależność sądów”, „niezawisłość sędziów” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; przedstawia genezę i rozwój idei rządów prawa [etapy rozwoju, myśliciele, koncepcje]; wyjaśnia znaczenie kluczowych zasad funkcjonowania państwa prawnego; wymienia zadania i kompetencje kluczowych instytucji w systemie ochrony praworządności [Trybunał Konstytucyjny, Trybunał Stanu, Sąd Najwyższy, sądy, prokuratura, Krajowa Rada Sądownictwa, Najwyższa Izba Kontroli]. 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia, że funkcjonowanie rządów prawa jest konieczne dla prawidłowego rozwoju państwa i społeczeństwa; analizuje kryteria oceny poziomu praworządności; przedstawia rolę kluczowych instytucji w systemie ochrony praworządności, w tym znaczenie sądownictwa konstytucyjnego. 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje aspekty formalny i materialny państwa prawnego; buduje wnioski dotyczące funkcjonowania państwa prawnego w Polsce na podstawie analizy wyników wybranej kontroli przeprowadzonej przez Najwyższą Izbę Kontroli. 	<ul style="list-style-type: none"> gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat szczegółowych i złożonych zagadnień dotyczących funkcjonowania państwa prawnego; na forum społeczności szkolnej organizuje debatę [i bierze w niej udział], np. na temat funkcjonowania państwa prawnego w Polsce; organizuje kampanię społeczną [i bierze w niej udział] mającą na celu wypromowanie idei, działań, programu lub instytucji istotnych dla funkcjonowania państwa prawnego.
Temat lekcji: Pomoc prawna					
<ul style="list-style-type: none"> poradnictwo nieodpłatna pomoc prawna notariusz radca prawny 	<ul style="list-style-type: none"> właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy: „notariusz”, „radca prawny”, „adwokat”; wymienia podstawowe 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „notariusz”, „radca prawny”, „adwokat” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; uzasadnia konieczność 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje zadania notariuszy, radców prawnych i adwokatów oraz sposoby wykonywania przez nich pracy [formy zatrudnienia]. 	<ul style="list-style-type: none"> uzyskuje i prezentuje informacje na temat działania systemu Nieodpłatnej Pomocy Prawnej i Nieodpłatnego Poradnictwa Obywatelskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień związanych z funkcjonowaniem pomocy prawnej w Polsce;

<ul style="list-style-type: none"> adwokat 	<p>uprawnienia i zadania notariusza, radcy prawnego oraz adwokata.</p>	<p>funkcjonowania systemu nieodpłatnych poradnictwa i pomocy prawnej w państwie demokratycznym;</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia działające w Polsce instytucje, w których można uzyskać pomoc prawną. 			<ul style="list-style-type: none"> organizuje kampanię społeczną [i bierze w niej udział] mającą na celu wypromowanie idei, działań, programu lub instytucji istotnych dla funkcjonowania pomocy prawnej w Polsce.
Temat lekcji: Informacja publiczna					
<ul style="list-style-type: none"> informacja publiczna wniosek o udzielenie informacji publicznej Biuletyn Informacji Publicznej [BIP] archiwum e-administracja 	<ul style="list-style-type: none"> właściwie stosuje w swoich wypowiedziach termin „informacja publiczna”; wymienia obszary życia publicznego, których dotyczy informacja publiczna; wymienia podstawowe formy korzystania z informacji publicznej; przedstawia zasady sporządzania wniosków o udzielenie informacji publicznej. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, czym są informacja publiczna i Biuletyn Informacji Publicznej [BIP]; podaje zasady korzystania z dokumentacji gromadzonej w urzędach i archiwach; wymienia instytucje i organy władzy w Polsce zobowiązane do udzielania informacji publicznej; sporządza prosty wniosek o udzielenie informacji publicznej; wymienia typy informacji publikowanych w BIP; wyszukuje informacje za pomocą platformy ePUAP. 	<ul style="list-style-type: none"> pisze skierowane do różnych instytucji wnioski o udzielenie informacji publicznej; formułuje wnioski dotyczące dostępu do informacji publicznej na podstawie analizy przepisów prawnych z <i>Konstytucji RP</i> i ustaw; przedstawia możliwości, które daje obywatelom korzystanie z platformy ePUAP. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia zasady funkcjonowania profilu zaufanego; uzyskuje informacje na temat działalności wybranej instytucji publicznej lub dotyczące konkretnej sprawy publicznej. 	<ul style="list-style-type: none"> gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na tematszczegółowych i złożonych zagadnień dotyczących dostępu do informacji publicznej w Polsce; organizuje kampanię społeczną [i bierze w niej udział] mającą na celu wypromowanie idei, działań, programu lub instytucji istotnych dla zapewnienia obywatelom dostępu do informacji publicznej.
IV. Prawo cywilne					
Temat lekcji: Część ogólna prawa cywilnego					
<ul style="list-style-type: none"> źródła prawa cywilnego osoba fizyczna osoba prawna zdolność prawna czynności prawne pełna zdolność do czynności prawnych ograniczona zdolność do czynności prawnych ubezważnienie przedstawicielstwo pełnomocnictwo 	<ul style="list-style-type: none"> właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy: „osoba fizyczna”, „osoba prawna”, „zdolność prawna”, „zdolność do czynności prawnych”; rozpoznaje sprawy regulowane przez prawo cywilne; podaje przykłady podmiotów będących osobami prawnymi; podaje przykłady działań będących wyrazem posiadania zdolności do czynności prawnych. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „osoba fizyczna”, „osoba prawna”, „zdolność prawna”, „przedstawicielstwo”, „pełnomocnictwo”, „zobowiązanie”, „pełna zdolność do czynności prawnych”, „ograniczona zdolność do czynności prawnych” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; odszukuje przepisy prawne z zakresu prawa cywilnego; analizuje proste kazusy prawne z zakresu prawa cywilnego; wymienia źródła prawa cywilnego; wyjaśnia, jakie mogą być przyczyny braku pełnej zdolności do czynności prawnych; wymienia konsekwencje wynikające z posiadania pełnej i ograniczonej zdolności do czynności prawnych; wymienia zasady poprawnego sporządzania oświadczeń woli. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu „ubezważnienie” [oraz właściwie używa tego pojęcia w swoich wypowiedziach]; wymienia cechy charakterystyczne dla stosunków cywilnoprawnych [prawo prywatne]; buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych z <i>Kodeksu cywilnego</i>; wymienia działy prawa cywilnego w Polsce; porównuje podmioty prawa cywilnego; wymienia rodzaje czynności prawnych; przedstawia warunki umożliwiające orzeczenie ubezważnienia całkowitego i częściowego; omawia zasady ochrony prawnej osób ubezważnionych. 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje złożone kazusy prawne z zakresu prawa cywilnego; przedstawia podział cywilnych praw podmiotowych; wyjaśnia, czym są jednostki organizacyjne ze zdolnością prawną; wymienia możliwe formy czynności prawnej; porównuje przedstawicielstwo ustawowe i pełnomocnictwo. 	<ul style="list-style-type: none"> gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień z zakresu prawa cywilnego.
Temat lekcji: Zobowiązania i odpowiedzialność cywilna					

<ul style="list-style-type: none"> ▪ wierzytelność ▪ dług ▪ umowa zlecenia ▪ umowa o dzieło ▪ odpowiedzialność kontraktowa ▪ odpowiedzialność deliktowa ▪ szkoda ▪ krzywda 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy: „wierzytelność”, „dług”, „najemca”, „wynajmujący”, „zleceniobiorca”, „autor dzieła”; ▪ odszukuje przepisy prawne z zakresu prawa cywilnego; ▪ określa konsekwencje prawne niewykonania zobowiązań; ▪ wymienia obligatoryjne elementy umowy najmu lokalu. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie terminów: „wierzytelność”, „dług”, „odpowiedzialność kontraktowa”, „odpowiedzialność deliktowa”, „wykonanie zobowiązań”, „najemca”, „wynajmujący”, „zleceniobiorca”, „autor dzieła” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; ▪ analizuje proste kazusy prawne z zakresu prawa cywilnego; ▪ wskazuje obligatoryjne elementy umowy zlecenia i umowy o dzieło; ▪ wymienia zalety umowy zlecenia i umowy o dzieło z perspektywy zleceniobiorcy i zleceniodawcy oraz autora dzieła i zamawiającego; ▪ wskazuje elementy umowy najmu lokalu korzystne dla wynajmującego i najemcy. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie terminów: „szkoda”, „krzywda”, „wierzyciel”, „dłużnik”, „poręczyciel”, „zadośćuczynienie” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; ▪ buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych <i>zKodeksu cywilnego</i>; ▪ samodzielnie sporządza umowę najmu lokalu; ▪ porównuje umowę o dzieło i umowę zlecenia; ▪ uzasadnia konieczność zawarcia umowy najmu lokalu z perspektywy wynajmującego i najemcy; ▪ porównuje odpowiedzialność cywilną z innymi formami odpowiedzialności. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje złożone kazusy prawne z zakresu prawa cywilnego; ▪ przedstawia wady i zalety umowy zlecenia i umowy o dzieło z perspektywy zleceniobiorcy i zleceniodawcy oraz autora dzieła i zamawiającego; ▪ wymienia rodzaje świadczeń realizowanych przez dłużników. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczególnych i złożonych zagadnień z zakresu prawa cywilnego.
Temat lekcji: Prawo rodzinne					
<ul style="list-style-type: none"> ▪ małżeństwo ▪ wspólność majątkowa ▪ intercyza ▪ alimentacja ▪ rozwód i separacja ▪ pokrewieństwo ▪ powinowactwo ▪ przysposobienie ▪ prawa i obowiązki rodziców i dziecka 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy: „rozwód”, „separacja”, „przysposobienie”; ▪ odszukuje przepisy prawne z zakresu prawa rodzinnego; ▪ wymienia warunki prawne, których spełnienie jest niezbędne do zawarcia małżeństwa w Polsce; ▪ wskazuje skutki prawne zawarcia małżeństwa; ▪ przedstawia obowiązki i prawa rodziców i dzieci. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie terminów: „intercyza”, „rozwód”, „separacja”, „pokrewieństwo”, „powinowactwo”, „przysposobienie” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; ▪ analizuje proste kazusy prawne z zakresu prawa rodzinnego; ▪ wymienia warunki prawne, których spełnienie jest niezbędne do zakończenia małżeństwa; ▪ wymienia skutki prawne zakończenia małżeństwa; ▪ wymienia warunki prawne, których spełnienie jest niezbędne do zawarcia stosunku przysposobienia; ▪ wymienia skutki prawne przysposobienia. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie terminów: „monogamia”, „akt małżeństwa”, „przeszkody małżeńskie”, „rozdzielność majątkowa”, „wspólnota majątkowa”, „władza rodzicielska”, „obowiązek alimentacyjny” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; ▪ buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych <i>zKodeksu rodzinnego i opiekuńczego</i>; ▪ przedstawia różne sposoby zawarcia małżeństwa zgodne z polskim prawem. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje złożone kazusy prawne z zakresu prawa rodzinnego; ▪ wymienia prawne przeszkody małżeńskie i przyczyny unieważnienia małżeństwa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczególnych i złożonych zagadnień z zakresu prawa cywilnego.
Temat lekcji: Prawo rzeczowe					
<ul style="list-style-type: none"> ▪ ruchomość ▪ nieruchomości ▪ własność ▪ współwłasność ▪ posiadanie ▪ użytkowanie ▪ służebność ▪ zastaw ▪ hipoteka 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy: „własność”, „użytkowanie”, „posiadanie”, „zastaw”, „hipoteka”; ▪ odszukuje przepisy prawne z zakresu prawa rzeczowego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie terminów: „własność”, „współwłasność”, „współwłasność łączna”, „współwłasność ułamkowa”, „ruchomość”, „nieruchomość”, „użytkowanie”, „użytkowanie wieczyste”, „posiadanie”, „zastaw”, „hipoteka” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; ▪ analizuje proste kazusy prawne z zakresu prawa rzeczowego; ▪ wymienia konsekwencje prawne zastosowania różnych instytucji 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie terminów: „służebność”, „księga wieczysta” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; ▪ buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych <i>zKodeksu cywilnego</i>; ▪ charakteryzuje poszczególne formy nabycia własności na podstawie norm prawa rzeczowego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje złożone kazusy prawne z zakresu prawa rzeczowego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczególnych i złożonych zagadnień z zakresu prawa cywilnego.

		przewidzianych w prawie rzeczowym.			
Temat lekcji: Prawo spadkowe					
<ul style="list-style-type: none"> ▪ spadek ▪ spadkodawca ▪ spadkobierca ▪ testament ▪ dziedziczenie testamentowe i ustawowe ▪ grupy dziedziczenia ▪ zapis ▪ zachówek 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy: „spadek”, „dziedziczenie”, „testament”, „spadkobierca”; ▪ odszukuje przepisy prawne z zakresu prawa spadkowego; ▪ wymienia podstawowe zasady dziedziczenia ustawowego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie terminów: „spadek”, „dziedziczenie”, „dziedziczenie testamentowe”, „dziedziczenie ustawowe”, „zachówek”, „spadkobierca”, „przyjęcie spadku”, „odrzućcie spadku” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; ▪ analizuje proste kazusy prawne z zakresu prawa spadkowego; ▪ przedstawia konsekwencje prawne przyjęcia oraz odrzucenia spadku; ▪ wymienia podstawowe zasady sporządzania testamentu; ▪ wyjaśnia, komu przysługuje prawo do zachowku. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie terminu „otwarcie spadku” [oraz właściwie używa tego pojęcia w swoich wypowiedziach]; ▪ buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych z <i>Kodeksu cywilnego</i>; ▪ wyjaśnia, co wchodzi w skład spadku; ▪ porównuje konsekwencje prawne zastosowania różnych form przyjęcia spadku. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje złożone kazusy prawne z zakresu prawa spadkowego; ▪ porównuje podstawowe formy testamentu. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień z zakresu prawa cywilnego.
Temat lekcji: Postępowanie cywilne					
<ul style="list-style-type: none"> ▪ przebieg postępowania cywilnego ▪ pozew ▪ etapy zwykłego postępowania cywilnego ▪ apelacja ▪ skarga kasacyjna ▪ arbitraż 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy: „pozew”, „powód”, „pozwany”, „arbitraż”; ▪ odszukuje przepisy prawne dotyczące zasad postępowania cywilnego; ▪ identyfikuje strony w postępowaniu cywilnym; ▪ wymienia podstawowe zasady sporządzania pozwu; ▪ wymienia podstawowe czynności procesowe sądu i stron postępowania; ▪ wymienia środki zaskarżenia w procesie cywilnym; ▪ wyjaśnia znaczenie zasady dwuinstancyjności postępowania. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie terminów: „pozew”, „powód”, „pozwany”, „arbitraż”, „skarga kasacyjna” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; ▪ analizuje proste kazusy prawne z zakresu prawa cywilnego procesowego; ▪ wyjaśnia, czego dotyczą normy prawne z <i>Kodeksu postępowania cywilnego</i>; ▪ identyfikuje uczestników postępowania cywilnego procesowego, w tym strony tego postępowania; ▪ określa przedmiot sporu w postępowaniu cywilnym; ▪ identyfikuje sąd właściwy dla rozpatrzenia konkretnej sprawy cywilnej; ▪ wymienia podstawowe zasady określające przebieg mediacji i arbitrażu w postępowaniu cywilnym; ▪ wskazuje podstawowe różnice między mediacją a arbitrażem; ▪ pisze pozew w sprawie cywilnej; ▪ wymienia podstawowe elementy prawidłowo przygotowanej apelacji; ▪ określa warunki, których spełnienie jest konieczne do pozytywnego rozpoznania skargi kasacyjnej; ▪ wymienia rodzaje postępowań cywilnych; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie terminów: „zdolność sądowa”, „zdolność procesowa”, „przewód sądowy”, „prawomocność wyroku” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; ▪ buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych z <i>Kodeksu postępowania cywilnego</i>; ▪ pisze apelację w sprawie cywilnej; ▪ ocenia, czy przedstawiona apelacja została sporządzona właściwie; ▪ na podstawie dostępnych źródeł ustala obszary jurysdykcji wybranych sądów rejonowych, okręgowych i apelacyjnych; ▪ rozpoznaje i opisuje rodzaje postępowań cywilnych; ▪ wymienia prawa i obowiązki poszczególnych uczestników postępowania cywilnego procesowego; ▪ przedstawia zasady postępowania cywilnego [zasady: prawdy formalnej, dyspozycyjności, kontradiktoryjności, bezpośredniości, ustności, swobodnej oceny dowodów, formalizmu]; ▪ wymienia etapy zwykłego postępowania cywilnego; ▪ opisuje wygląd sali rozpraw. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie terminów: „zdolność sądowa”, „zdolność procesowa”; ▪ wyjaśnia różnicę w znaczeniu pojęć „postępowanie” i „proces sądowy”; ▪ analizuje złożone kazusy prawne z zakresu prawa cywilnego procesowego; ▪ wymienia, uwzględniając różne perspektywy, pozytywne i negatywne aspekty zastosowania arbitrażu i mediacji w postępowaniu cywilnym; ▪ wskazuje elementy obligatoryjne i fakultatywne pozwu; ▪ opisuje poszczególne etapy rozprawy sądowej. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień z zakresu prawa cywilnego procesowego.

		<ul style="list-style-type: none"> przedstawia zasady postępowania cywilnego [prawo do sądu, zasada równości stron, zasada jawności]. 			
V. Prawo pracy i prawo administracyjne					
Temat lekcji: Prawo pracy					
<ul style="list-style-type: none"> typy umów o pracę prawa i obowiązki pracownicze urlopy rozwiązanie stosunku pracy 	<ul style="list-style-type: none"> właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy: „umowa o pracę”, „pracodawca”, „pracownik”, „urlop”; wymienia podstawowe prawa i obowiązki pracownicze; wskazuje podstawowe prawa i wolności zagwarantowane w <i>Europejskiej karcie socjalnej</i>; podaje przykłady umów instytucji międzynarodowych chroniących prawa pracownicze. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „umowa o pracę”, „powszechne ubezpieczenia”, „pracodawca”, „pracownik”, „urlop” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; analizuje proste kazusy prawne z zakresu prawa pracy; buduje wnioski dotyczące obowiązków państwa w zakresie ochrony praw pracowniczych na podstawie analizy przepisów prawnych z <i>Konstytucji RP</i>; wymienia różne typy umów o pracę; wskazuje podstawowe elementy prawidłowo skonstruowanej umowy o pracę; wymienia rodzaje urlopow przysługujących pracownikowi; przedstawia podstawowe zasady regulujące rozwiązanie umowy o pracę; wymienia umowy instytucje międzynarodowe chroniące prawa pracownicze. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia podstawowe cechy prawa pracy; buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych <i>z Kodeksu pracy</i> oraz umów międzynarodowych chroniących prawa pracownicze; porównuje różne typy umów o pracę; na podstawie analizy przepisów prawnych przedstawia uprawnienia pracownika dotyczące różnego rodzaju urlopow. 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje złożone kazusy prawne z zakresu prawa pracy; porównuje katalogi praw i wolności socjalnych zawarte w <i>Konstytucji RP</i> i <i>Europejskiej karcie socjalnej</i>; porównuje przewidziane w prawie pracy sposoby zakończenia umowy o pracę. 	<ul style="list-style-type: none"> gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień z zakresu prawa pracy.
Temat lekcji: Formy zatrudnienia					
<ul style="list-style-type: none"> stosunek pracy umowa o pracę umowa cywilnoprawna samo zatrudnienie 	<ul style="list-style-type: none"> właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy: „umowa o pracę”, „umowa zlecenia”, „umowa o dzieło”, „samo zatrudnienie”; wymienia podstawowe cechy stosunku pracy; podaje podstawowe cechy zatrudnienia na podstawie umowy o dzieło i umowy zlecenia; wskazuje podstawowe cechy samozatrudnienia. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „umowa o pracę”, „umowa cywilnoprawna”, „umowa zlecenia”, „umowa o dzieło”, „stosunek pracy”, „samo zatrudnienie” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; analizuje proste kazusy prawne z zakresu prawa cywilnego i prawa pracy; porównuje prawa i obowiązki stron umowy wynikające z umowy o pracę oraz z umów cywilnoprawnych. 	<ul style="list-style-type: none"> tłumaczy, czym jest Krajowy Rejestr Sądowy; buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych z <i>Kodeksu cywilnego</i> [umowy cywilnoprawne] i <i>Kodeksu pracy</i>; wskazuje pozytywne i negatywne aspekty różnych form zatrudnienia z perspektywy obu stron umowy; charakteryzuje wybrane pracownicze formy zatrudnienia. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów „pragmatyki pracownicze” i „pragmatyki służbowe” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; analizuje złożone kazusy prawne z zakresu prawa cywilnego i prawa pracy; wymienia umowy cywilnoprawne – inne niż umowa o pracę; wyjaśnia, z czego wynika i na czym polega problem tzw. „umów śmieciowych”. 	<ul style="list-style-type: none"> gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień z zakresu prawa regulującego kwestie związane z zatrudnieniem.
Temat lekcji: Prawo administracyjne					
<ul style="list-style-type: none"> organ administracji publicznej urząd stosunek administracyjnoprawny akt administracyjny decyzja 	<ul style="list-style-type: none"> właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy: „administracja publiczna”, „urząd”, „decyzja administracyjna”; rozdziela rodzaje administracji publicznej; wskazuje poszczególne elementy decyzji administracyjnej. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „administracja publiczna”, „organ administracji publicznej”, „urząd”, „akt administracyjny”, „decyzja administracyjna” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; analizuje proste kazusy prawne 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „stosunek administracyjny”, „kompetencja organu administracyjnego”, „właściwość organu administracyjnego”, „upoważnienie administracyjne” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje złożone kazusy prawne z zakresu prawa administracyjnego; przedstawia przewidziane w prawie formy aktów administracyjnych i ich cechy; określa, jak brakobligatoryjnego elementu aktu administracyjnego wpływa jego ważność 	<ul style="list-style-type: none"> gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień z zakresu prawa administracyjnego.

administracyjna		<ul style="list-style-type: none"> z zakresu prawa administracyjnego; wymienia podstawowe cechy prawa administracyjnego; wymienia rządowe i samorządowe organy administracji publicznej; przedstawia podstawowe cechy stosunku administracyjnoprawnego; określa, czy decyzja administracyjna została właściwie skonstruowana pod względem formalnym. 	<ul style="list-style-type: none"> buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych z zakresu prawa administracyjnego; wyjaśnia, czym różni się urząd od organu; charakteryzuje poszczególne typy organów administracyjnych; porównuje cechy aktów administracyjnych i aktów normatywnych. 	i obowiązywanie.	
Temat lekcji: Postępowanie administracyjne					
<ul style="list-style-type: none"> kodeks postępowania administracyjnego uczestnicy postępowania administracyjnego etapy postępowania administracyjnego odwołanie zażalenie mediacja administracyjna 	<ul style="list-style-type: none"> właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy: „odwołanie”, „zażalenie”, „mediacja administracyjna”; wymienia strony postępowania administracyjnego; podaje podstawowe uprawnienia stron postępowania administracyjnego; wymienia środki zaskarżenia decyzji administracyjnej; podaje zasady, według których należy sporządzić odwołanie od decyzji administracyjnej. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „odwołanie”, „zażalenie”, „mediacja administracyjna”, „organy administracyjne niższego stopnia”, „organy administracyjne wyższego stopnia” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; wyjaśnia, czego dotyczą normy zawarte w <i>Kodeksie postępowania administracyjnego</i>; analizuje proste kazusy prawne dotyczące postępowania administracyjnego; wymienia uczestników postępowania administracyjnego; omawia podstawowe uprawnienia stron postępowania administracyjnego; wymienia etapy postępowania administracyjnego; omawia zasady, według których należy sporządzić odwołanie od decyzji administracyjnej; wymienia zasady, według których należy skonstruować zażalenie na postępowanie organów administracji publicznej; pisze odwołanie od decyzji administracyjnej; wyjaśnia, na czym polega mediacja administracyjna i jakie są jej cele. 	<ul style="list-style-type: none"> buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych z <i>Kodeksu postępowania administracyjnego</i>; charakteryzuje rodzaje postępowań administracyjnych; przedstawia uprawnienia poszczególnych uczestników postępowania administracyjnego; pisze zażalenie na postępowanie organów administracji publicznej; omawia przebieg mediacji w postępowaniu administracyjnym. 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje złożone kazusy prawne dotyczące postępowania administracyjnego; opisuje poszczególne etapy postępowania administracyjnego; omawia możliwe formy zakończenia postępowania administracyjnego; wskazuje, z uwzględnieniem różnych perspektyw, pozytywne i negatywne aspekty zastosowania mediacji administracyjnej; zajmuje stanowisko [buduje argumenty i kontrargumenty] w sporach dotyczących funkcjonowania administracji publicznej w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień z zakresu prawa administracyjnego.
Temat lekcji: Postępowanie sędziowskoadministracyjne					
<ul style="list-style-type: none"> sprawa administracyjna wojewódzki sąd administracyjny [WSA] skarga do wojewódzkiego sądu administracyjnego Naczelny Sąd Administracyjny 	<ul style="list-style-type: none"> właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy: „skarga”, „skarga kasacyjna”; wyjaśnia znaczenie zasady dwuinstancyjności postępowania; odszukuje przepisy prawne dotyczące postępowania sędziowskoadministracyjnego; wymienia etapy postępowania sędziowskoadministracyjnego; 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów „skarga” i „skarga kasacyjna” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; analizuje proste kazusy prawne dotyczące postępowania sędziowskoadministracyjnego; wskazuje podstawowe elementy skargi do wojewódzkiego sądu administracyjnego; 	<ul style="list-style-type: none"> buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych regulujących postępowanie sędziowskoadministracyjne; podaje podstawowe wymagania formalne dotyczące wniesienia skargi do wojewódzkiego sądu administracyjnego oraz skargi kasacyjnej do NSA. 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje złożone kazusy prawne dotyczące postępowania sędziowskoadministracyjnego; charakteryzuje organy i jednostki sądów administracyjnych. 	<ul style="list-style-type: none"> gromadzi, analizuje i prezentuje informacje tematyczne dotyczące zagadnień dotyczących postępowania sędziowskoadministracyjnego.

<ul style="list-style-type: none"> ▪ [NSA] uczestnicy postępowania sądowoadministracyjnego ▪ skarga kasacyjna ▪ kontrola sądowoadministracyjna 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ opisuje strukturę sądownictwa administracyjnego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia uczestników postępowania sądowoadministracyjnego i przysługujące im prawa; ▪ przedstawia uprawnienia wojewódzkich sądów administracyjnych i Naczelnego Sądu Administracyjnego. 			
VI. Prawo karne					
Temat lekcji: Podstawy prawa karnego					
<ul style="list-style-type: none"> ▪ zasady prawa karnego ▪ dziedziny prawa karnego ▪ funkcje kary 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy „czyn zabroniony” i „kara”; ▪ rozpoznaje sprawy regulowane przez prawo karne; ▪ wskazuje źródła prawa karnego; ▪ wymienia funkcje kary w polskim prawie karnym. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie terminów „czyn zabroniony” i „kara” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; ▪ odszukuje przepisy prawne z zakresu prawa karnego; ▪ analizuje proste kazusy prawne z zakresu prawa karnego; ▪ wyjaśnia znaczenie podstawowych zasad prawa karnego; ▪ wymienia podstawowe działy prawa karnego; ▪ tłumaczy, jakie są funkcje kar przewidzianych w polskim prawie karnym. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych z <i>Kodeksu karnego</i> i <i>Kodeksu wykroczeń</i>; ▪ wyjaśnia, jaki jest cel obowiązywania podstawowych zasad prawa karnego; ▪ charakteryzuje przestępstwa przeciwko dobru indywidualnym. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje złożone kazusy prawne z zakresu prawa karnego; ▪ wymienia dziedziny specjalne prawa karnego; ▪ porównuje kary stosowane dawniej i współcześnie; ▪ przedstawia ewolucję systemu karnego w Europie; ▪ buduje argumenty i kontrargumenty w sporze dotyczącym zasad i celów stosowania kar w prawie karnym. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień z zakresu prawa karnego; ▪ na forum społeczności szkolnej organizuje debatę [i bierze w niej udział], np. na temat celów i zasad stosowania kar w prawie karnym.
Temat lekcji: Przestępstwa					
<ul style="list-style-type: none"> ▪ cechy przestępstwa ▪ kontratyp ▪ zbrodnia ▪ występki ▪ kary i środki karne przewidziane w <i>Kodeksie karnym</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy: „przestępstwo”, „zbrodnia”, „występek”, „kara”; ▪ wymienia kwestie regulowane w <i>Kodeksie karnym</i>; ▪ wskazuje cechy przestępstwa; ▪ podaje przykłady kar przewidzianych w <i>Kodeksie karnym</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie terminów: „przestępstwo”, „zbrodnia”, „występek”, „kara”, „środek karny” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; ▪ odszukuje przepisy prawne z zakresu prawa karnego; ▪ analizuje proste kazusy prawne z zakresu prawa karnego; ▪ rozpoznaje podstawowe typy przestępstw; ▪ wskazuje cechy zbrodni i występku; ▪ wymienia rodzaje kar i środków karnych przewidzianych w <i>Kodeksie karnym</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje cechy zbrodni i występku; ▪ buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych z <i>Kodeksu karnego</i>; porównuje konsekwencje prawne wynikające ze zbrodni i z występku; ▪ charakteryzuje kary i środki karne przewidziane w <i>Kodeksie karnym</i>; ▪ uzasadnia celowość stosowania kar i środków karnych przewidzianych w <i>Kodeksie karnym</i> oraz zajmuje stanowisko w sporze dotyczącym ich skuteczności. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje złożone kazusy prawne z zakresu prawa karnego; ▪ wyjaśnia, czym jest kontratyp; ▪ charakteryzuje typy przestępstw przeciwko dobru indywidualnym; ▪ przedstawia procedury warunkowego zwolnienia i warunkowego zawieszenia wykonywania kary. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień z zakresu prawa karnego.
Temat lekcji: Wykroczenia					

<ul style="list-style-type: none"> cechy wykroczeń kary i środki karne przewidziane w <i>Kodeksie wykroczeń</i> rodzaje wykroczeń 	<ul style="list-style-type: none"> właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy „wykroczenie” i „kara”; odszukuje przepisy prawne z zakresu prawa karnego; wymienia cechy wykroczenia; podaje przykłady kar przewidzianych w <i>Kodeksie wykroczeń</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „wykroczenie”, „kara”, „środek karny” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; analizuje proste kazusy prawne z zakresu prawa karnego; rozpoznaje podstawowe typy wykroczeń; wymienia rodzaje kar i środków karnych przewidzianych w <i>Kodeksie wykroczeń</i>; opisuje postępowanie mandatowe. 	<ul style="list-style-type: none"> buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych <i>z Kodeksu wykroczeń</i>; porównuje cechy przestępstw i wykroczeń; charakteryzuje kary i środki karne przewidziane w <i>Kodeksie wykroczeń</i>; uzasadnia celowość stosowania kar i środków karnych przewidzianych w <i>Kodeksie wykroczeń</i> oraz zajmuje stanowisko w sporze dotyczącym ich skuteczności. 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje złożone kazusy prawne z zakresu prawa karnego. 	<ul style="list-style-type: none"> gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień z zakresu prawa karnego.
Temat lekcji: Postępowanie karne					
<ul style="list-style-type: none"> zasady postępowania karnego zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa etapy postępowania karnego apelacja kasacja prawa ofiary, sprawcy i świadka strony postępowania oskarżyciel posiłkowy 	<ul style="list-style-type: none"> właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy: „apelacja”, „kasacja”, „sprawca”, „ofiara”, „świadek”, „oskarżyciel”, „oskarżyciel publiczny”, „oskarżony”, „prokurator”; odszukuje przepisy prawne z zakresu prawa karnego procesowego; przedstawia podstawowe zasady, według których należy sporządzić zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa; wymienia etapy postępowania karnego; podaje zasady regulujące przebieg postępowania karnego; wymienia strony postępowania karnego sądowego; wskazuje środki odwoławcze w postępowaniu karnym; wyjaśnia, jakie funkcje w postępowaniu karnym pełnią policja i prokurator. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „przestępstwo z oskarżenia publicznego”, „apelacja”, „kasacja”, „sprawca”, „ofiara”, „świadek”, „oskarżyciel”, „oskarżyciel publiczny”, „oskarżyciel posiłkowy”, „oskarżony”, „prokurator” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; analizuje proste kazusy prawne z zakresu prawa karnego procesowego; pisze zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa, identyfikuje sąd właściwy dla rozpatrzenia konkretnej sprawy karnej; wyjaśnia znaczenie zasad regulujących przebieg postępowania karnego; przedstawia podstawowe prawa i obowiązki uczestników postępowania karnego; wymienia strony postępowania karnego na różnych jego etapach; tłumaczy, w jaki sposób można zostać oskarżycielem posiłkowym; wymienia uprawnienia oskarżyciela posiłkowego; podaje zasady składania apelacji i kasacji. 	<ul style="list-style-type: none"> buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych <i>z Kodeksu postępowania karnego</i>; opisuje poszczególne etapy postępowania karnego; porównuje prawa uczestników postępowania karnego na różnych jego etapach; na podstawie dostępnych źródeł ustala obszary jurysdykcji wybranych sądów rejonowych, okręgowych i apelacyjnych; przedstawia wygląd sali rozpraw; charakteryzuje środki zapobiegawcze w postępowaniu karnym. 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje złożone kazusy prawne z zakresu prawa karnego procesowego; opisuje poszczególne etapy rozprawy sądowej; prezentuje zasady składania skargi nadzwyczajnej; ocenia funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości w Polsce [buduje argumenty i kontrargumenty w sporze]; ocenia wpływ mediów, w tym internetu, na funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości [buduje argumenty i kontrargumenty w sporze]. 	<ul style="list-style-type: none"> gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień z zakresu prawa karnego procesowego.
Temat lekcji: Oskarżenie prywatne i mediacje					
<ul style="list-style-type: none"> ściganie przestępstw postępowanie prywatnoskargowe oskarżyciel prywatny akt oskarżenia prywatnego mediacje 	<ul style="list-style-type: none"> właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy: „oskarżyciel prywatny”, „prywatny akt oskarżenia”; odszukuje przepisy prawne z zakresu prawa karnego procesowego; 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „przestępstwo ścigane na wniosek”, „oskarżyciel prywatny”, „prywatny akt oskarżenia” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; analizuje proste kazusy prawne 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu „przestępstwo ścigane na wniosek” [oraz właściwie używa tego pojęcia w swoich wypowiedziach]; buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych <i>z Kodeksu postępowania karnego</i> i 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje złożone kazusy prawne z zakresu prawa karnego procesowego; przedstawia, z różnych perspektyw, pozytywne i negatywne aspekty zastosowania mediacji w postępowaniu cywilnym. 	<ul style="list-style-type: none"> gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień z zakresu prawa karnego procesowego.

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia podstawowe zasady, według których należy sporządzić akt oskarżenia prywatnego. 	<p>z zakresu prawa karnego procesowego;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ pisze akt oskarżenia prywatnego; ▪ wymienia prawa i obowiązki oskarżyciela prywatnego; ▪ wyjaśnia, komu przysługuje prawo do wystąpienia w roli oskarżyciela prywatnego; ▪ wymienia zasady prowadzenia mediacji w postępowaniu karnym. 	<p><i>Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia;</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje główne etapy postępowania prywatnoskargowego; ▪ przedstawia przebieg mediacji w postępowaniu karnym. 		
--	---	---	---	--	--

Opracowanie: Barbara Furman

Wymagania na poszczególne oceny do programu nauczania „W centrum uwagi. Zakres rozszerzony” do wiedzy o społeczeństwie dla klasy 4 liceum ogólnokształcącego i technikum

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania konieczne (ocena dopuszczająca) Uczeń:	Wymagania podstawowe (ocena dostateczna) Uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, oraz:	Wymagania rozszerzające (ocena dobra) Uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, oraz:	Wymagania dopełniające (ocena bardzo dobra) Uczeń potrafi to, co na ocenę dobłą, oraz:	Wymagania wykraczające (ocena celująca) Uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, oraz:
I. PRAWA CZŁOWIEKA						
1. Czym są prawa człowieka?	<ul style="list-style-type: none"> ▪ cechy praw człowieka ▪ historia praw człowieka ▪ generacje praw człowieka ▪ prawa pozytywne i negatywne ▪ łamanie praw człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje cechy praw człowieka; ▪ charakteryzuje system praw człowieka w państwie demokratycznym; ▪ wskazuje przykłady ograniczeń praw człowieka w państwach autorytarnych; ▪ rozpoznaje przypadki łamania praw człowieka w państwach demokratycznych; ▪ wymienia okoliczności, w których możliwe jest ograniczenie praw i wolności człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia pozycję jednostki w państwach autorytarnych i totalitarnych; ▪ omawia historyczne uwarunkowania rozwoju praw człowieka; ▪ przyporządkowuje poszczególne prawa człowieka do odpowiadających im kategorii i generacji; ▪ rozróżnia prawa negatywne i prawa pozytywne; ▪ buduje argumenty potwierdzające uniwersalność praw człowieka; ▪ analizuje proste materiały źródłowe dotyczące praw człowieka [teksty narracyjne, dane statystyczne]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia, z czego wynikają przypadki łamania praw człowieka w państwach demokratycznych; ▪ uzasadnia, że istnienie systemu ochrony praw człowieka jest koniecznym warunkiem prawidłowego funkcjonowania państwa demokratycznego; ▪ wyjaśnia, na czym polega różnica między prawami negatywnymi a prawami pozytywnymi; ▪ bierze aktywny udział w debatach/dyskusjach na temat uniwersalności praw człowieka; ▪ analizuje materiały źródłowe dotyczące praw człowieka [teksty narracyjne, akty normatywne, dane statystyczne, źródła ikonograficzne]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wykazuje, że zakres i sposób ochrony poszczególnych praw człowieka są uzależnione od kategorii i generacji, do których te prawa należą; ▪ ocenia skalę łamania praw człowieka na świecie; ▪ rozwiązuje złożone zadania otwarte, w których wykorzystano materiał źródłowy dotyczący praw człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dokonuje krytycznej analizy wybranych problemów dotyczących przestrzegania praw człowieka na świecie; ▪ samodzielnie gromadzi, analizuje i prezentuje materiały dotyczące praw człowieka; ▪ organizuje debatę na temat praw człowieka i aktywnie w niej uczestniczy.
2. Ochrona praw człowieka w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> ▪ katalog praw i wolności w <i>Konstytucji RP</i> ▪ prawo do sądu ▪ prawo do zaskarżenia wniosku do RPO ▪ skarga konstytucyjna 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przyporządkowuje poszczególne prawa człowieka do odpowiadających im kategorii praw i wolności; ▪ wymienia wskazane w <i>Konstytucji RP</i> środki ochrony wolności i praw; ▪ wskazuje zadania i formy działania Rzecznika Praw Obywatelskich. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia wskazane w <i>Konstytucji RP</i> zasady ogólne dotyczące funkcjonowania systemu ochrony praw człowieka; ▪ sporządza według wzoru skargę do Rzecznika Praw Obywatelskich; ▪ wyjaśnia znaczenie indywidualnej skargi konstytucyjnej; ▪ analizuje proste materiały źródłowe dotyczące ochrony 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ omawia wskazane w <i>Konstytucji RP</i> zasady ogólne dotyczące funkcjonowania systemu ochrony praw człowieka; ▪ wyjaśnia, jaka jest różnica między prawami człowieka a prawami obywatela; ▪ przedstawia warunki, które musi spełniać skarga konstytucyjna; ▪ bierze aktywny udział w debatach/dyskusjach 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ opisuje sposób funkcjonowania sądowych środków ochrony praw i wolności; ▪ proponuje działania, które można by podjąć w celu ochrony praw człowieka, gdyby zostały one naruszone; ▪ dokonuje krytycznej analizy funkcjonowania instytucji Rzecznika Praw Obywatelskich w Polsce; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dokonuje krytycznej analizy wybranych problemów dotyczących ochrony praw człowieka w Polsce; ▪ samodzielnie gromadzi, analizuje i prezentuje materiały dotyczące ochrony praw człowieka w Polsce; ▪ organizuje debatę

			<p>praw człowieka w Polsce [teksty narracyjne, dane statystyczne].</p>	<p>dotyczących poziomu przestrzegania praw człowieka w Rzeczypospolitej Polskiej</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ analizować materiały źródłowe dotyczące ochrony praw człowieka w Polsce [teksty narracyjne, akty normatywne, dane statystyczne, źródła ikonograficzne]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozwiązuje złożone zadania otwarte, w których wykorzystano materiał źródłowy dotyczący ochrony praw człowieka w Polsce. 	<p>dotyczącą ochrony praw człowieka w Polsce i aktywnie uczestniczy w dyskusji na zadany temat.</p>
<p>Europejski system ochrony praw człowieka</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Europejska konwencja praw człowieka</i> ▪ Europejski Trybunał Praw Człowieka ▪ <i>Europejska karta społeczna</i> ▪ <i>Karta praw podstawowych Unii Europejskiej</i> ▪ wymiar ludzki OBWE 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia organizacje międzynarodowe tworzące fundament europejskiego systemu ochrony praw człowieka; ▪ podaje przykłady praw i wolności gwarantowanych na mocy: <ul style="list-style-type: none"> - <i>Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności</i>, - <i>Europejskiej karty socjalnej</i>, - <i>Karty praw podstawowych UE</i>; ▪ wymienia zasady funkcjonowania: <ul style="list-style-type: none"> - Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, - Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich; ▪ przedstawia warunki dopuszczalności skargi indywidualnej do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia kategorie i generacje praw gwarantowanych na mocy: <ul style="list-style-type: none"> - <i>Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności</i>, - <i>Europejskiej karty socjalnej</i>, - <i>Karty praw podstawowych UE</i>; ▪ wymienia zasady funkcjonowania: <ul style="list-style-type: none"> - Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, - Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich; ▪ formułuje wnioski z analizy wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka; ▪ analizuje proste materiały źródłowe dotyczące europejskiego systemu ochrony praw człowieka [teksty narracyjne, dane statystyczne]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje katalogi praw gwarantowanych na mocy: <ul style="list-style-type: none"> - <i>Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności</i> oraz jej protokołów dodatkowych, - <i>Europejskiej karty socjalnej</i>, - <i>Karty praw podstawowych UE</i>; ▪ formułuje argumenty i kontrargumenty dotyczące zasadności i skuteczności funkcjonowania europejskiego systemu ochrony praw człowieka. ▪ analizuje materiały źródłowe dotyczące europejskiego systemu ochrony praw człowieka [teksty narracyjne, akty normatywne, dane statystyczne, źródła ikonograficzne]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ omawia poszczególne etapy postępowania przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka; ▪ przedstawia uwarunkowania, które wpłynęły na ukształtowanie się systemów ochrony praw człowieka funkcjonujących w ramach Rady Europy, OBWE oraz Unii Europejskiej; ▪ dokonuje krytycznej analizy funkcjonowania poszczególnych organów i instytucji tworzących europejski system ochrony praw człowieka; ▪ rozwiązuje złożone zadania otwarte, w których wykorzystano materiał źródłowy europejskiego systemu ochrony praw człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dokonuje krytycznej analizy wybranych problemów dotyczących funkcjonowania europejskiego systemu ochrony praw człowieka; ▪ samodzielnie gromadzi, analizuje i prezentuje materiały dotyczące europejskiego systemu ochrony praw człowieka; ▪ organizuje debatę dotyczącą europejskiego systemu ochrony praw człowieka i aktywnie w niej uczestniczy.
<p>Światowy system ochrony praw człowieka</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Powszechna deklaracja praw człowieka</i> ▪ paktów praw człowieka ▪ Rada Praw Człowieka ▪ Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka ▪ Międzynarodowy Trybunał Karny ▪ Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ omawia okoliczności, które doprowadziły do uchwalenia <i>Powszechniej deklaracji praw człowieka</i>, oraz przedstawia cele i zasady określone w tym akcie prawa międzynarodowego; ▪ podaje przykłady praw i wolności gwarantowanych na 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje kategorie i generacje praw gwarantowanych na mocy: <ul style="list-style-type: none"> - <i>Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych</i>, - <i>Międzynarodowego paktu praw socjalnych, gospodarczych i kulturalnych</i>; ▪ przedstawia, w jaki sposób są chronione prawauwzględnione w: <ul style="list-style-type: none"> - <i>Międzynarodowym pakcie praw</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia cele i zadania poszczególnych organów ONZ tworzących światowy system ochrony praw człowieka; ▪ porównuje katalogi praw gwarantowanych na mocy: <ul style="list-style-type: none"> - <i>Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych</i>, - <i>Międzynarodowego paktu praw socjalnych, gospodarczych i kulturalnych</i>; ▪ przedstawia warunki, które 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje sposoby ochrony praw gwarantowanych w: <ul style="list-style-type: none"> - <i>Międzynarodowym pakcie praw obywatelskich i politycznych</i>, - <i>Międzynarodowym pakcie praw socjalnych, gospodarczych i kulturalnych</i>; ▪ dokonuje krytycznej analizy funkcjonowania systemu ochrony praw człowieka w ramach ONZ; ▪ rozwiązuje złożone zadania 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dokonuje krytycznej analizy wybranych problemów dotyczących funkcjonowania światowego systemu ochrony praw człowieka; ▪ samodzielnie gromadzi, analizuje i prezentuje materiały dotyczące światowego

		<p>mocy:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych, - Międzynarodowego paktu praw socjalnych, gospodarczych i kulturalnych; ▪ wymienia organy ONZ tworzące światowy system ochrony praw człowieka. 	<p>obywatelskich i politycznych,</p> <ul style="list-style-type: none"> - Międzynarodowym pakcie praw socjalnych, gospodarczych i kulturalnych; ▪ wymienia cele i zasady funkcjonowania: - Międzynarodowego Trybunału Karnego, - Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka, - Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców; ▪ wyjaśnia znaczenie pojęcia „uchodźca” w kontekście prawa międzynarodowego; ▪ analizuje proste materiały źródłowe dotyczące światowego systemu ochrony praw człowieka [teksty narracyjne, dane statystyczne]. 	<p>musi spełniać skargaindywidualna do Komitetu Praw Człowieka; omawia uwarunkowania, które doprowadziły do powstania systemu ochrony praw człowieka w ramach ONZ;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ formułuje argumenty i kontrargumenty dotyczące zasadności i skuteczności funkcjonowania systemu ochrony praw człowieka w ramach ONZ; ▪ analizuje materiały źródłowe dotyczące światowego systemu ochrony praw człowieka [teksty narracyjne, akty normatywne, dane statystyczne, źródła ikonograficzne]. 	<p>otwarte, w których wykorzystano materiał źródłowy dotyczący systemu ochrony praw człowieka.</p>	<p>systemu ochrony praw człowieka;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ organizuje debatę dotyczącą światowego systemu ochrony praw człowieka i aktywnie w niej uczestniczy.
<p>rganizacje pozarządowe a prawa człowieka</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ funkcje organizacji pozarządowych w zakresie ochrony praw człowieka ▪ Amnesty International ▪ Human Rights Watch ▪ Helsińska Fundacja Praw Człowieka ▪ Międzynarodowy Ruch Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycza ▪ organizacje humanitarne 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje przykłady organizacji pozarządowych działających na rzecz ochrony praw człowieka; ▪ pozyskuje z dostępnych źródeł informacje na temat celów działania wybranej organizacji zajmującej się ochroną praw człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ pozyskuje z dostępnych źródeł informacje na temat zasad i form działania wybranej organizacji zajmującej się ochroną praw człowieka; ▪ wymienia formy aktywności organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka; ▪ analizuje proste materiały źródłowe dotyczące organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka [teksty narracyjne, dane statystyczne]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia cele i formy działania następujących organizacji pozarządowych: <ul style="list-style-type: none"> - Amnesty International, - Human Rights Watch, - Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, - Międzynarodowego Ruchu Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycza; ▪ omawia cele i formy działania wybranych organizacji humanitarnych; ▪ określa, jakie znaczenie ma działalność organizacji humanitarnych dla ochrony praw człowieka; ▪ analizuje materiały źródłowe dotyczące organizacji pozarządowych zaangażowanych w ochronę praw człowieka [teksty narracyjne, akty normatywne, dane statystyczne, źródła ikonograficzne]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje funkcje organizacji pozarządowych w zakresie ochrony praw człowieka; ▪ dokonuje krytycznej analizy celów, zasad i form działania wybranej organizacji zajmującej się ochroną praw człowieka; ▪ rozwiązuje złożone zadania otwarte, w których wykorzystano materiał źródłowy dotyczący działalności organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dokonuje krytycznej analizy wybranych problemów dotyczących działalności organizacji pozarządowych zaangażowanych w ochronę praw człowieka; ▪ samodzielnie gromadzi, analizuje i prezentuje materiały dotyczące działalności organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka; ▪ organizuje debatę dotyczącą działalności organizacji pozarządowych zaangażowanych w ochronę praw człowieka;

						<ul style="list-style-type: none"> przygotowuje i realizuje w środowisku lokalnym kampanię społeczną promującą organizację zarządową zaangażowaną w ochronę praw człowieka.
II. STOSUNKI MIĘDZYNARODOWE						
1. Współczesne stosunki międzynarodowe	<ul style="list-style-type: none"> podmioty prawa międzynarodowego zasady prawa międzynarodowego wielopłaszczyznowość i złożoność stosunków międzynarodowych. 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje przykłady podmiotów prawa międzynarodowego; wymienia podstawowe zasady prawa międzynarodowego; wymienia czynniki wpływające na kształt współczesnych stosunków międzynarodowych; wskazuje współzależności łączące państwa we współczesnym środowisku międzynarodowym. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia podstawowe podmioty prawa międzynarodowego; przedstawia podstawowe zasady prawa międzynarodowego; rozpoznaje sytuacje, w których doszło do złamania podstawowych zasad prawa międzynarodowego; omawia – na wybranym przykładzie – polityczne, gospodarcze i kulturowe uwarunkowania współczesnych stosunków międzynarodowych; analizuje proste materiały źródłowe dotyczące stosunków międzynarodowych [teksty narracyjne, dane statystyczne]. 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje przykłady podmiotów o problematycznym statusie międzynarodowym; wykazuje – na wybranych przykładach – złożoność i wielopłaszczyznowość współczesnych stosunków międzynarodowych; tłumaczy, jakie są źródła współzależności łączących państwa we współczesnym środowisku międzynarodowym i co wynika z tych powiązań; analizuje materiały źródłowe dotyczące stosunków międzynarodowych [teksty narracyjne, akty normatywne, dane statystyczne, źródła ikonograficzne]. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, jakie są przyczyny łamania podstawowych zasad prawa międzynarodowego, i wymienia konsekwencje takich naruszeń; uzasadnia konieczność przestrzegania zasad prawa międzynarodowego we współczesnym świecie; rozwiązuje złożone zadania otwarte, w których wykorzystano materiał źródłowy dotyczący stosunków międzynarodowych. 	<ul style="list-style-type: none"> samodzielnie gromadzi, analizuje i prezentuje materiały dotyczące wielopłaszczyznowości i złożoności współczesnych stosunków międzynarodowych.
2. Ład międzynarodowy	<ul style="list-style-type: none"> typy ładu międzynarodowego mocarstwa znaczenie supermocarstw zmiany w ładzie międzynarodowym w XXI w. znaczenie zasobów naturalnych w polityce międzynarodowej działania regionalnych mocarstw niezachodnich, 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia poszczególne typy ładu międzynarodowego; wymienia współczesne mocarstwa regionalne oraz supermocarstwa; przedstawia podstawowe zmiany, które zaszły w ładzie międzynarodowym w XXI w.; wskazuje przykładowe czynniki wpływające na kształt 	<ul style="list-style-type: none"> rozdziela poszczególne typy ładu międzynarodowego; wymienia kryteria, które współcześnie definiują status mocarstw i supermocarstw; charakteryzuje rolę mocarstw w poszczególnych typach ładu międzynarodowego; wskazuje mechanizmy, dzięki którym mocarstwa regionalne i 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje poszczególne typy ładu międzynarodowego; wymienia przyczyny, przejawy i konsekwencje zmian w ładzie międzynarodowym w XXI w.; przedstawia cele regionalnych mocarstw niezachodnich i formy ich działalności na arenie międzynarodowej [Chińskiej Republiki Ludowej, Indii, Federacji Rosyjskiej, Brazylii]; 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje poszczególne typy ładu międzynarodowego; formułuje uzasadnia własne stanowisko w sporze dotyczącym roli supermocarstw w kształtowaniu współczesnych stosunków politycznych, gospodarczych i kulturowych; formułuje i uzasadnia 	<ul style="list-style-type: none"> dokonyuje krytycznej analizy wybranych problemów dotyczących współczesnego ładu międzynarodowego; samodzielnie gromadzi, analizuje i prezentuje materiały dotyczące współczesnego ładu międzynarodowego.

	<ul style="list-style-type: none"> relacje polityczne, gospodarcze i kulturowe łączące państwa wysoko rozwinięte i rozwijające się [w tym problem zależności postkolonialnej i neokolonialnej] mechanizmy zwiększające lub zmniejszające ekonomiczne dysproporcje między państwami 	<p>współczesnego ładu międzynarodowego;</p> <ul style="list-style-type: none"> wskazuje – na podstawie analizy prostych źródeł statystycznych – państwa o najniższym i najwyższym PKB; podaje przykłady zasobów naturalnych, których dostępność wpływa na kształt współczesnej polityki międzynarodowej. 	<p>supermocarstwa umacniają swoją pozycję na arenie międzynarodowej;</p> <ul style="list-style-type: none"> poprawnie posługuje się pojęciem „strefa wpływów”; określa charakter, zasięg terytorialny i cele działania wybranych organizacji międzynarodowych [np. BRICS, Szanghajska Organizacja Współpracy]; analizuje proste materiały źródłowe dotyczące ładu międzynarodowego [teksty narracyjne, dane statystyczne]; analizuje proste materiały źródłowe dotyczące ładu międzynarodowego [teksty narracyjne, dane statystyczne]. 	<ul style="list-style-type: none"> określa zasięg stref wpływów współczesnych mocarstw; wyjaśnia, jaka jest rola mocarstw regionalnych w wybranych organizacjach międzynarodowych [np. w BRICS i Szanghajskiej Organizacji Współpracy]; analizuje materiały źródłowe dotyczące ładu międzynarodowego [teksty narracyjne, akty normatywne, dane statystyczne, źródła ikonograficzne]. 	<p>własne stanowisko w sporze o konsekwencje zmian, które zaszły w ładzie między-narodowym w XXI wieku;</p> <ul style="list-style-type: none"> rozwiązuje złożone zadania otwarte, w których wykorzystano materiał źródłowy dotyczący współczesnego ładu międzynarodowego. 	
<p>3. Gospodarka w polityce międzynarodowej</p>	<ul style="list-style-type: none"> strategiczne zasoby naturalne zmiany klimatyczne PKB wzrost gospodarczy kolonializm neokolonializm 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady strategicznych zasobów naturalnych; wskazuje przykłady dowodzące wpływu historii kolonialnej na kształt współczesnych stosunków międzynarodowych; prawidłowo posługuje się pojęciem „kolonializm”; wskazuje przykłady zależności politycznych, gospodarczych i kulturowych łączących państwa wysoko rozwinięte i rozwijające się [o różnym poziomie PKB], w tym dawne metropolie i kolonie. 	<p>wyjaśnia, czym są strategiczne zasoby naturalne;</p> <ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady dowodzące wpływu strategicznych zasobów naturalnych na politykę międzynarodową; wymienia państwa o najniższym i najwyższym PKB we współczesnym świecie; przedstawia zarys historii kolonializmu [przyczyny, wpływ na rozwój poszczególnych państw i regionów]; prawidłowo posługuje się pojęciem „neokolonializm”; rozpoznaje mechanizmy i działania, które zmniejszają lub zwiększają ekonomiczne dysproporcje między państwami; analizuje proste materiały źródłowe dotyczące gospodarki w polityce międzynarodowej [teksty 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, jakie jest znaczenie strategicznych zasobów naturalnych w polityce międzynarodowej; uzasadnia konieczność dywersyfikacji źródeł energii; przedstawia wpływ historii kolonialnej na kształt współczesnych stosunków międzynarodowych; analizuje – na wybranych przykładach – zależności polityczne, gospodarcze i kulturowe łączące państwa wysoko rozwinięte i rozwijające się [o różnym poziomie PKB], w tym dawne metropolie i kolonie; charakteryzuje i krytycznie analizuje mechanizmy i działania, które zmniejszają lub zwiększają dysproporcje ekonomiczne między państwami; analizuje materiały źródłowe dotyczące gospodarki w polityce międzynarodowej [teksty narracyjne, akty 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, jakie są polityczne konsekwencje kryzysu ekologicznego i klimatycznego; formułuje i uzasadnia własne stanowisko w sporze dotyczącym energetyki jądrowej i odnawialnych źródeł energii; dokonyuje krytycznej analizy mechanizmów i działań, które zmniejszają lub zwiększają dysproporcje ekonomiczne między państwami; rozwiązuje złożone zadania otwarte, w których wykorzystano materiał źródłowy dotyczący gospodarki w polityce międzynarodowej. 	<ul style="list-style-type: none"> dokonyuje krytycznej analizy wybranych problemów dotyczących gospodarki w polityce międzynarodowej; samodzielnie gromadzi, analizuje i prezentuje materiały dotyczącej gospodarki w polityce międzynarodowej i aktywnie uczestniczy w dyskusji na zadany temat.

			narracyjne, dane statystyczne].	normatywne, dane statystyczne, źródła ikonograficzne].		
4. Współczesna globalizacja	<ul style="list-style-type: none"> globalizacja aktorzy globalizacji wymiary globalizacji przyczyny i skutki procesu globalizacji makrodonaldyzacja korporacje transnarodowe 	<ul style="list-style-type: none"> prawidłowo postępuje się pojęciami: „globalizacja”, „korporacja”; rozpoznaje przejawy globalizacji we współczesnym świecie; wymienia głównych aktorów procesu globalizacji; przedstawia źródła procesów globalizacyjnych przebiegających we współczesnym świecie; wskazuje przykłady korporacji działających w skali globalnej. 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia – na wybranych przykładach gospodarczych, politycznych, kulturowych i społecznych – skutki procesu globalizacji widoczne we współczesnym świecie; wyjaśnia, czym jest makrodonaldyzacja; wymienia najważniejsze wyzwania stojące przed społecznością międzynarodową w związku z procesem globalizacji; wskazuje przykłady dowodzące wpływu globalnych korporacji na współczesną politykę, gospodarkę i życie społeczne; na podstawie lektury tekstów publicystycznych i naukowych formułuje wnioski dotyczące wybranych problemów wynikających z procesu globalizacji; analizuje proste materiały źródłowe dotyczące globalizacji [teksty narracyjne, dane statystyczne]. 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia przyczyny i konsekwencje procesu globalizacji we współczesnym świecie; formułuje i uzasadnia własne stanowisko w sporze dotyczącym wpływu globalizacji na kształt stosunków we współczesnym świecie; dokonuje krytycznej analizy wybranych podmiotów [politycznych i gospodarczych] w procesie globalizacji; analizuje materiały źródłowe dotyczące globalizacji [teksty narracyjne, akty normatywne, dane statystyczne, źródła ikonograficzne]. 	<ul style="list-style-type: none"> formułuje wnioski na podstawie analizy konsekwencji współczesnych procesów globalizacyjnych; porównuje i ocenia z różnych perspektyw procesy globalizacyjne przebiegające dawniej i współcześnie; rozwiązuje złożone zadania otwarte, w których wykorzystano materiał źródłowy dotyczący globalizacji. 	<ul style="list-style-type: none"> dokonuje krytycznej analizy wybranych problemów dotyczących współczesnych procesów globalizacyjnych; samodzielnie gromadzi, analizuje i prezentuje materiały dotyczące współczesnych procesów globalizacyjnych; organizuje debatę dotyczącą skutków współczesnych procesów globalizacyjnych i aktywnie w niej uczestniczy.
5. Konflikty i terroryzm	<ul style="list-style-type: none"> konflikt międzynarodowy konflikt etniczny separatyzm terroryzm rozwiązywanie konfliktów pomoc humanitarna i rozwojowa interwencje humanitarne misje pokojowe 	<ul style="list-style-type: none"> prawidłowo postępuje się pojęciami: „konflikt etniczny”, „terroryzm”; wskazuje przykłady konfliktów etnicznych we współczesnych Europie, Azji i Afryce; przedstawia przykłady reakcji wspólnoty międzynarodowej na działalność współczesnych ruchów 	<ul style="list-style-type: none"> prawidłowo postępuje się pojęciami: „separatyzm”, „pomoc humanitarna”; wymienia i lokalizuje na mapie państwa, w których występują konflikty etniczne: <ul style="list-style-type: none"> - w granicach Unii Europejskiej, - w azjatyckiej części obszaru poradzieckiego, - na obszarze Środkowego i Dalekiego Wschodu, 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia przyczyny, przejawy i konsekwencje współczesnych konfliktów etnicznych/separatyzmów; formułuje i uzasadnia własne stanowisko w sporze dotyczącym zasadności i skuteczności pomocy humanitarnej udzielanej państwom i społecznościom dotkniętym konfliktami 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje współczesne konflikty etniczne w świetle prawa międzynarodowego; formułuje wnioski na podstawie analizy konsekwencji współczesnych konfliktów etnicznych/separatyzmów; przedstawia wnioski sformułowane na podstawie analizy konsekwencji działalności 	<ul style="list-style-type: none"> dokonuje krytycznej analizy wybranych problemów dotyczących współczesnych konfliktów i terroryzmu; samodzielnie gromadzi, analizuje i prezentuje materiały dotyczące konfliktów etnicznych,

		<ul style="list-style-type: none"> separatystycznych; wskazuje przykłady pomocy humanitarnej i rozwojowej; podaje przykłady misji pokojowych realizowanych w regionach, w których rozgrywają się współczesne konflikty etniczne; wymienia główne organizacje terrorystyczne we współczesnym świecie wymienia podstawowe strategie i formy walki ze współczesnym terroryzmem. 	<ul style="list-style-type: none"> - w Afryce i na Bliskim Wschodzie; wyjaśnia, jakie mogą być przyczyny współczesnych konfliktów etnicznych; przedstawia sposoby rozwiązywania konfliktów etnicznych w ramach działań społeczności międzynarodowej; omawia przykładowe formy pomocy humanitarnej i rozwojowej; wskazuje konkretne przykłady działań współczesnych organizacji terrorystycznych; podaje przyczyny współczesnego terroryzmu; analizuje proste materiały źródłowe dotyczące konfliktów etnicznych, separatyzmów i terroryzmu [teksty narracyjne, dane statystyczne]. 	<ul style="list-style-type: none"> etnicznymi/separatyzmami; wyjaśnia, jakie czynniki decydują o reakcjach wspólnoty międzynarodowej na poszczególne współczesne ruchy separatystyczne; porównuje charakter i znaczenie pomocy humanitarnej oraz pomocy rozwojowej; charakteryzuje wybrane misje pokojowe i interwencje humanitarne, a także ocenia je z uwzględnieniem ich aspektów moralnych i skutków; analizuje przyczyny i konsekwencje działalności wybranych współczesnych organizacji terrorystycznych; omawia i ocenia aktywność państwa polskiego w walce ze współczesnym terroryzmem; analizuje materiały źródłowe dotyczące konfliktów etnicznych, separatyzmów i współczesnego terroryzmu [teksty narracyjne, akty normatywne, dane statystyczne, źródła ikonograficzne]. 	<ul style="list-style-type: none"> wybranych organizacji terrorystycznych we współczesnym świecie; dokonuje krytycznej analizy wybranych strategii zwalczania współczesnego terroryzmu; rozwiązuje złożone zadania otwarte, w których wykorzystano materiał źródłowy dotyczący konfliktów etnicznych, separatyzmów i współczesnego terroryzmu. 	<ul style="list-style-type: none"> separatyzmów i współczesnego terroryzmu; organizuje debatę dotyczącą współczesnych konfliktów etnicznych, separatyzmów lub terroryzmu oraz aktywnie uczestniczy w dyskusji na wybrany temat.
III. ORGANIZACJE MIĘDZYNARODOWE						
1. Organizacja Narodów Zjednoczonych	<ul style="list-style-type: none"> <i>Karta Narodów Zjednoczonych</i> cele i zadania ONZ organy ONZ organizacje wyspecjalizowane Narodów Zjednoczonych <i>Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030</i> misje pokojowe ONZ 	<ul style="list-style-type: none"> podaje cele działalności Organizacji Narodów Zjednoczonych; wymienia główne organy ONZ; wskazuje przykłady działań podejmowanych przez wyspecjalizowane organizacje ONZ. 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia okoliczności uchwalenia <i>Karty Narodów Zjednoczonych</i> oraz postanowienia zawarte w tym akcie; charakteryzuje główne organy ONZ [struktura, cele, formy działania]; wymienić cele i formy misji pokojowych ONZ; 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawi genezę powstania Organizacji Narodów Zjednoczonych; wymienia główne założenia zawarte w <i>Agendzie na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030</i>; formułuje i uzasadnia własne stanowisko w sporze o rolę ONZ i jej wyspecjalizowanych organizacji we współczesnym 	<ul style="list-style-type: none"> dokonuje krytycznej analizy wybranych form działalności ONZ i jej wyspecjalizowanych organizacji; rozwiązuje złożone zadania otwarte, w których wykorzystano materiał źródłowy dotyczący działalności ONZ i jej organizacji 	<ul style="list-style-type: none"> dokonuje krytycznej analizy wybranych problemów dotyczących ONZ; samodzielnie gromadzi, analizuje i prezentuje materiały dotyczące ONZ; organizuje debatę dotyczącą roli ONZ we współczesnym

			<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia główne cele wyspecjalizowanych organizacji ONZ: <ul style="list-style-type: none"> - Światowej Organizacji Zdrowia, - Międzynarodowej Organizacji Pracy, - Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Wyżywienia i Rolnictwa, - Międzynarodowego Funduszu Walutowego, - Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju, - Światowej Organizacji Handlu, - Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Oświaty, Nauki i Kultury, - Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju Przemysłowego, - Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej; ▪ analizuje proste materiały źródłowe dotyczące ONZ [teksty narracyjne, dane statystyczne]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ światcie; ▪ analizuje materiały źródłowe dotyczące ONZ [teksty narracyjne, akty normatywne, dane statystyczne, źródła ikonograficzne]. 	wyspecjalizowanych.	światcie oraz aktywnie uczestniczy w dyskusji na zadany temat.
2. Organizacje ponadregionalne	<ul style="list-style-type: none"> ▪ grupa G7 ▪ Szanghajska Organizacja Współpracy ▪ BRICS ▪ Organizacja Państw Eksportujących Ropę Naftową ▪ Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju ▪ grupa G20 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje przykłady współczesnych organizacji ponadregionalnych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia celenastępujących form współpracy ponadregionalnej: <ul style="list-style-type: none"> - grupy G7, - Szanghajskiej Organizacji Współpracy, - BRICS, - Organizacji Państw Eksportujących Ropę Naftową, - Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju, - grupy G20; ▪ analizuje proste materiały źródłowe dotyczące współczesnych organizacji regionalnych [teksty narracyjne, dane statystyczne]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia strukturę organizacyjną i przykłady działalności następujących form współpracy ponadregionalnej: <ul style="list-style-type: none"> - grupy G7, - Szanghajskiej Organizacji Współpracy, - BRICS, - Organizacji Państw Eksportujących Ropę Naftową, - Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju, - grupy G20; ▪ analizuje materiały źródłowe dotyczące współczesnych organizacji regionalnych [teksty narracyjne, akty normatywne, dane statystyczne, źródła ikonograficzne]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ocenia, jaką rolę odgrywają we współczesnym świecie następujące formy współpracy ponadregionalnej: <ul style="list-style-type: none"> - grupa G7, - Szanghajska Organizacja Współpracy, - BRICS, - Organizacja Państw Eksportujących Ropę Naftową, - Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju, - grupa G20; ▪ rozwiązuje złożone zadania otwarte, w których wykorzystano materiał źródłowy dotyczący współczesnych organizacji ponadregionalnych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dokonuje krytycznej analizy wybranych problemów związanych z działalnością współczesnych organizacji ponadregionalnych; ▪ samodzielnie gromadzi, analizuje i prezentuje materiały dotyczące działalności współczesnych organizacji ponadregionalnych; ▪ organizuje debatę dotyczącą roli organizacji ponadregionalnych we współczesnym świecie oraz aktywnie uczestniczy w dyskusji na zadany temat.

<p>3. Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ cele i zadania NATO ▪ <i>Traktat północnoatlantycki</i> ▪ partnerzy NATO ▪ organy i struktura organizacyjna NATO ▪ operacje pokojowe i militarne NATO 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia główne przyczyny powstania NATO; ▪ wskazuje przykłady aktywności politycznych i militarnych NATO [od lat 90. XX w.]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia genezę Organizacji Paktu Północnoatlantyckiego; określa, kiedy uchwalono <i>Traktat północnoatlantycki</i>, oraz wymienia postanowienia zawarte w tym akcie; ▪ podaje przykłady operacji pokojowych i militarnych NATO; ▪ przedstawia rolę USA w strukturach NATO; ▪ wymienia cele i formy działalności NATO w współczesnym świecie; ▪ analizuje proste materiały źródłowe dotyczące NATO [teksty narracyjne, dane statystyczne]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia i lokalizuje na mapie państwa członkowskie NATO; ▪ przedstawia rozwój terytorialny NATO; ▪ przedstawia ewolucję celów i form działania NATO; ▪ wymienia cele i skutki misji pokojowych przeprowadzonych przez NATO od lat 90. XX w.; ▪ analizuje materiały źródłowe dotyczące NATO [teksty narracyjne, akty normatywne, dane statystyczne, źródła ikonograficzne]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje strukturę organizacyjną NATO, w tym omawia zadania i kompetencje poszczególnych organów Sojuszu; ▪ wskazuje czynniki, które zadecydowały o akcesji do NATO poszczególnych państw członkowskich, ze szczególnym uwzględnieniem państw postkomunistycznych; ▪ dokonuje krytycznej analizy aktywności NATO na przełomie XX i XXI w.; ▪ rozwiązuje złożone zadania otwarte, w których wykorzystano materiał źródłowy dotyczący działalności NATO. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dokonuje krytycznej analizy wybranych problemów związanych z działalnością NATO; ▪ samodzielnie gromadzi, analizuje i prezentuje materiały dotyczące NATO; ▪ organizuje debatę dotyczącą roli NATO we współczesnym świecie oraz aktywnie uczestniczy w dyskusji na zadany temat.
<p>4. Organizacje regionalne</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ regionalizm ▪ Rada Europy ▪ OBWE ▪ ASEAN ▪ WNP ▪ LPA ▪ UA ▪ OPA ▪ EFTA ▪ NAFTA ▪ APEC ▪ CEFTA ▪ strefy wolnego handlu 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia główne organizacje regionalne funkcjonujące w Europie; ▪ podaje przykłady działalności Rady Europy; ▪ wskazuje cele działania OBWE. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia cele oraz formy działalności następujących organizacji regionalnych: <ul style="list-style-type: none"> - Rady Europy, - Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie [OBWE], - Stowarzyszenia Narodów Azji Południowo-Wschodniej [ASEAN], - Wspólnoty Niepodległych Państw [WNP], - Ligi Państw Arabskich [LPA], - Unii Afrykańskiej [UA], - Organizacji Państw Amerykańskich [OPA], - Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu [EFTA], - Północnoamerykańskiej Strefy Wolnego Handlu [NAFTA], - Wspólnoty Gospodarczej Azji i Pacyfiku [APEC], - Środkowoeuropejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu [CEFTA]; ▪ prawidłowo posługuje się pojęciem „strefa wolnego handlu”; ▪ analizuje proste materiały 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dokonuje krytycznej analizy działalności Rady Europy i OBWE oraz uzasadnia swoją ocenę tych organizacji; ▪ analizuje materiały źródłowe dotyczące współczesnych organizacji regionalnych [teksty narracyjne, akty normatywne, dane statystyczne, źródła ikonograficzne]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ocenia, jaką rolę odgrywają we współczesnym świecie następujące formy współpracy regionalnej: <ul style="list-style-type: none"> - Rada Europy, - Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie [OBWE], - Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej [ASEAN], - Wspólnota Niepodległych Państw [WNP], - Liga Państw Arabskich [LPA], - Unia Afrykańska [UA], - Organizacja Państw Amerykańskich [OPA], - Europejskie Stowarzyszenie Wolnego Handlu [EFTA], - Północnoamerykańska Strefa Wolnego Handlu [NAFTA], - Wspólnota Gospodarcza Azji i Pacyfiku [APEC], - Środkowoeuropejskie Porozumienie o Wolnym Handlu [CEFTA]; ▪ rozwiązuje złożone zadania otwarte, w których wykorzystano materiał 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dokonuje krytycznej analizy wybranych problemów związanych z działalnością współczesnych organizacji regionalnych; ▪ samodzielnie gromadzi, analizuje i prezentuje materiały dotyczące działalności współczesnych organizacji regionalnych; ▪ organizuje debatę dotyczącą roli współczesnych organizacji regionalnych we współczesnym świecie oraz aktywnie uczestniczy w dyskusji na zadany temat.

			źródłowe dotyczące współczesnych organizacji regionalnych [teksty narracyjne, dane statystyczne].		źródłowy dotyczący działalności współczesnych organizacji regionalnych.	
IV. UNIA EUROPEJSKA						
1. Integracja europejska	<ul style="list-style-type: none"> ▪ integracja europejska ▪ Unia Europejska ▪ prawo europejskie państwa członkowskie UE 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia kulturowe i historyczne podwaliny jedności europejskiej; ▪ wskazuje najważniejsze akty prawa pierwotnego wspólnot europejskich i Unii Europejskiej; ▪ podać przykłady realizacji zasad pomocniczości, subsydiarności i solidarności. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia główne etapy gospodarczej integracji europejskiej po II wojnie światowej; ▪ wymienia i lokalizuje na mapie państwa członkowskie Unii Europejskiej; ▪ wskazuje główne kryteria decydujące o przyjęciu państwa do Unii Europejskiej; ▪ podaje główne postanowienia z obowiązujących aktów prawa pierwotnego Unii Europejskiej; ▪ wyjaśnia znaczenie zasad pomocniczości, subsydiarności i solidarności; ▪ analizuje proste materiały źródłowe dotyczące integracji europejskiej [teksty narracyjne, dane statystyczne]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawicieli, które doprowadziły do integracji europejskiej po II wojnie światowej; ▪ przedstawia, w jaki sposób ewoluowały cele i formy działalności wspólnot europejskich /Unii Europejskiej; ▪ wymienia główne typy aktów tworzących prawo wtórne Unii Europejskiej; ▪ analizuje materiały źródłowe dotyczące integracji europejskiej [teksty narracyjne, akty normatywne, dane statystyczne, źródła ikonograficzne]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje okoliczności, w których doszło do akcesji kolejnych państw do Unii Europejskiej; ▪ omawia, w jaki sposób ewoluował charakter prawny wspólnot europejskich /Unii Europejskiej; ▪ charakteryzuje główne typy aktów tworzących prawo wtórne Unii Europejskiej; ▪ rozwiązuje złożone zadania otwarte, w których wykorzystano materiał źródłowy dotyczący integracji europejskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dokonuje krytycznej analizy wybranych problemów związanych z integracją europejską; ▪ samodzielnie gromadzi, analizuje i prezentuje materiały dotyczące integracji europejskiej; ▪ organizuje debatę dotyczącą integracji europejskiej oraz aktywnie uczestniczy w dyskusji na zadany temat.
2. Instytucje Unii Europejskiej	<ul style="list-style-type: none"> ▪ kompetencje UE ▪ Rada Europejska ▪ Parlament Europejski ▪ Komisja Europejska ▪ Rada Unii Europejskiej ▪ Trybunał Sprawiedliwości Unii 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia główne organy /instytucje Unii Europejskiej; ▪ wymienia cele i formy działania głównych instytucji Unii Europejskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ omawia zagadnienie legitymizacji głównych instytucji Unii Europejskiej; ▪ przedstawia najważniejsze cele, formy działania i zasady funkcjonowania głównych instytucji Unii 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ określa zakres uprawnień poszczególnych instytucji Unii Europejskiej; ▪ charakteryzuje rolę i formy działalności Komisji Europejskiej i Rady Europejskiej oraz wskazuje 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dokonuje krytycznej analizy funkcjonowania głównych organów /instytucji Unii Europejskiej; ▪ rozwiązuje złożone zadania otwarte, w których wykorzystano materiał 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dokonuje krytycznej analizy wybranych problemów związanych z funkcjonowaniem instytucji UE; ▪ samodzielnie

	Europejskiej		<ul style="list-style-type: none"> Europejskiej; analizuje proste materiały źródłowe dotyczące funkcjonowania instytucji UE [teksty narracyjne, dane statystyczne]. 	<ul style="list-style-type: none"> współzależności między tymi instytucjami; przedstawia strukturę organizacyjną Komisji Europejskiej; omawia strukturę organizacyjną Rady Unii Europejskiej, w tym wyjaśnia, jaka jest rola poszczególnych składów Rady i jej komitetów; analizuje materiały źródłowe dotyczące funkcjonowania instytucji UE [teksty narracyjne, akty normatywne, dane statystyczne, źródła ikonograficzne]. 	źródłowy dotyczący funkcjonowania najważniejszych organów/instytucji UE.	<ul style="list-style-type: none"> gromadzi, analizuje i prezentuje materiały dotyczące funkcjonowania instytucji UE; organizuje debatę dotyczącą roli poszczególnych instytucji UE oraz aktywnie uczestniczy w dyskusji na zadany temat.
3. Funkcjonowanie Unii Europejskiej	<ul style="list-style-type: none"> unia gospodarcza i walutowa Europejski Bank Centralny dochody i wydatki Unii Europejskiej Europejski Trybunał Obrachunkowy przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia główne formy działania Unii Europejskiej w sferze wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych; wskazuje główne formy działania Unii Europejskiej w sferze polityki zagranicznej oraz bezpieczeństwa i obrony; podaje zadania Europejskiego Trybunału Obrachunkowego. 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje państwa członkowskie należące do strefy euro; przedstawia główne założenia unii gospodarczej; podaje główne zadania Europejskiego Banku Centralnego; wskazuje źródła dochodów Unii Europejskiej i charakteryzuje strukturę jej wydatków; omawia zasady tworzenia budżetu unijnego; analizuje proste materiały źródłowe dotyczące funkcjonowania UE [teksty narracyjne, dane statystyczne]. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia pozytywne i negatywne aspekty funkcjonowania strefy euro; analizuje i ocenia globalną rolę Unii Europejskiej; przedstawia kompetencje Komisji Europejskiej, Rady Unii Europejskiej i Parlamentu Europejskiego w procedurze uchwalania i realizacji budżetu Unii Europejskiej; analizuje materiały źródłowe dotyczące funkcjonowania UE [teksty narracyjne, akty normatywne, dane statystyczne, źródła ikonograficzne]. 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia główne problemy i wyzwania stojące przed Unią Europejską w sferach wymiaru sprawiedliwości, spraw wewnętrznych oraz polityki zagranicznej, bezpieczeństwa i obrony; formułuje i uzasadnia własne stanowisko w sporze dotyczącym oceny zasad funkcjonowania, form działalności i zakresu kompetencji Unii Europejskiej; rozwiązuje złożone zadania otwarte, w których wykorzystano materiał źródłowy dotyczący funkcjonowania UE. 	<ul style="list-style-type: none"> dokonyuje krytycznej analizy wybranych problemów związanych z funkcjonowaniem UE; samodzielnie gromadzi, analizuje i prezentuje materiały dotyczące funkcjonowania UE; organizuje debatę dotyczącą funkcjonowania UE oraz aktywnie uczestniczy w dyskusji na zadany temat.
4. Fundusze i polityka spójności	<ul style="list-style-type: none"> polityka spójności UE fundusze europejskie polityki sektorowe UE konkurencja i ochrona konsumentów 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady wykorzystania funduszy europejskich w swoim najbliższym otoczeniu. wskazuje przykłady realizacji w swoim najbliższym otoczeniu założeń polityk sektorowych UE [np. wspólnej polityki rolnej]; wymienia państwa aspirujące do 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia główne cele europejskiej polityki spójności społecznej i gospodarczej oraz polityki konkurencji i ochrony konsumentów; podaje przykłady działalności Unii Europejskiej w ramach wybranych polityk sektorowych [kulturalnej; kształcenia i młodzieży; 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia problemy [polityczne, ekonomiczne, kulturowe] związane w ewentualnym rozszerzeniem Unii Europejskiej oraz z dalszą integracją państw w ramach organizacji; analizuje materiały źródłowe dotyczące funduszy unijnych i polityki spójności UE [teksty narracyjne, akty normatywne, 	<ul style="list-style-type: none"> dokonyuje krytycznej analizy założeń i form realizacji europejskiej polityki spójności społecznej i gospodarczej oraz polityki konkurencji i ochrony konsumentów; formułuje i uzasadnia stanowisko w sporze dotyczącym przyszłości Unii Europejskiej i kierunków dalszej integracji; 	<ul style="list-style-type: none"> dokonyuje krytycznej analizy wybranych problemów dotyczących funduszy i polityki spójności UE; samodzielnie gromadzi, analizuje i prezentuje materiały dotyczące funduszy unijnych i polityki spójności UE; organizuje debatę

		<p>członkostwa w Unii Europejskiej;</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia główne kierunki integracji europejskiej. 	<p>badań i rozwoju technologicznego; handlowej; rolniej; transportowej; ochrony środowiska; energetycznej; małych i średnich przedsiębiorstw;</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia główne fundusze Unii Europejskiej; wskazuje państwa posiadające status kandydata do członkostwa w UE oraz państwa, które rozpoczęły negocjacje w sprawie wejścia do wspólnoty; analizuje główne argumenty podnoszone w sporze na temat przyszłego rozwoju Unii Europejskiej; analizuje proste materiały źródłowe dotyczące funduszy unijnych i polityki spójności UE [teksty narracyjne, dane statystyczne]. 	<p>dane statystyczne, źródła ikonograficznej.</p>	<ul style="list-style-type: none"> rozwiązuje złożone zadania otwarte, w których wykorzystano materiał źródłowy dotyczący funduszy unijnych i polityki spójności UE. 	<p>dotyczącą wykorzystania a funduszy unijnych oraz polityki spójności UE oraz aktywnie uczestniczy w dyskusji na zadany temat.</p>
--	--	---	--	---	---	---

V. POLITYKA ZAGRANICZNA

<p>1. Polityka zagraniczna i racja stanu</p>	<ul style="list-style-type: none"> dبلوماسية ambasada urząd konsularny racja stanu polityka zagraniczna III RP uczestnictwo Polski w ugrupowaniach regionalnych 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia główne zadania ambasad i konsulatów; wskazuje główne cele polskiej polityki zagranicznej w XXI w. oraz konkretne sposoby ich realizacji. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie pojęcia „racja stanu”; charakteryzuje cele polskiej polityki zagranicznej w XXI w. oraz przedstawia sposoby i instrumenty ich realizacji; porównuje polską politykę zagraniczną lat 90. XX w. z tą realizowaną przez państwo polskie współcześnie; wymienia organizacje regionalne, do których należy Rzeczpospolita Polska; analizuje proste materiały źródłowe dotyczące polityki zagranicznej, w tym polityki polskiej [teksty narracyjne, 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia, że organy władzy muszą kierować się racją stanu w procesie kształtowania polityki zagranicznej; porównuje status prawny, strukturę oraz zadania ambasad i konsulatów; przedstawia cele i formy współpracy Rzeczypospolitej Polskiej z innymi państwami w ramach organizacji regionalnych; analizuje materiały źródłowe dotyczące polityki zagranicznej, w tym polityki polskiej [teksty narracyjne, akty normatywne, dane statystyczne, źródła 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje czynniki, które decydowały o kierunkach polskiej polityki zagranicznej w okresie od lat 90. XX w. do czasów współczesnych; dokonuje krytycznej analizy celów polskiej polityki zagranicznej [od lat 90. XX w.] oraz form i instrumentów ich realizacji; rozwiązuje złożone zadania otwarte, w których wykorzystano materiał źródłowy dotyczący polskiej polityki zagranicznej. 	<ul style="list-style-type: none"> dokonuje krytycznej analizy wybranych problemów związanych z polską polityką zagraniczną; samodzielnie gromadzi, analizuje i prezentuje materiały dotyczące polskiej polityki zagranicznej; organizuje debatę dotyczącą kierunków polskiej polityki zagranicznej oraz aktywnie uczestniczy w dyskusji na zadany temat.
---	---	--	--	--	---	--

<p>2. Polska w Unii Europejskiej</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Polska w UE ▪ fundusze UE w Polsce ▪ obywatelstwo unijne 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia prawa obywatela Unii Europejskiej; ▪ podaje przykładowe korzyści wynikające z procesu integracji Polski z Unią Europejską. 	<p>dane statystyczne].</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia główne etapy procesu integracji Polski z Unią Europejską; ▪ pozyskuje z różnych źródeł informacje na temat pozytywnych i negatywnych aspektów członkostwa Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej; ▪ odszukuje w różnych źródłach informacje na temat wykorzystania funduszy europejskich w Rzeczypospolitej Polskiej; ▪ przedstawia czynniki, które wpływają na pozycję Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej; ▪ wskazuje przejawy europeizacji polskiej polityki zagranicznej; ▪ analizuje proste materiały źródłowe dotyczące funkcjonowania Rzeczypospolitej Polskiej w strukturach UE [teksty narracyjne, dane statystyczne]. 	<p>ikonograficzne].</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje i przedstawia informacje dotyczące wykorzystania funduszy europejskich w Polsce, w tym prezentuje konkretne przykłady zrealizowanych dzięki nim inwestycji; ▪ charakteryzuje i ocenia pozycję Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej; ▪ przedstawia pozytywne i negatywne aspekty europeizacji polskiej polityki zagranicznej; ▪ analizuje materiały źródłowe dotyczące funkcjonowania Rzeczypospolitej Polskiej w strukturach UE [teksty narracyjne, akty normatywne, dane statystyczne, źródła ikonograficzne]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ formułuje i uzasadnia własne stanowisko w sporze dotyczącym konsekwencji przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej; ▪ rozwiązuje złożone zadania otwarte, w których wykorzystano materiał źródłowy dotyczący funkcjonowania Rzeczypospolitej Polskiej w strukturach UE. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dokonuje krytycznej analizy wybranych problemów związanych z członkostwem Polski w UE; ▪ samodzielnie gromadzi, analizuje i prezentuje materiały dotyczące członkostwa Polski w UE; ▪ organizuje debatę dotyczącą oceny członkostwa Polski w UE oraz aktywnie uczestniczy w dyskusji na zadany temat; ▪ samodzielnie opracowuje i przeprowadza ankietę dotyczącą oceny konsekwencji członkostwa Polski w UE, a następnie analizuje i prezentuje jej wyniki.
<p>3. Relacje dwustronne Rzeczypospolitej Polskiej</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ stosunki z państwami sąsiadującymi ▪ relacje z USA ▪ stosunki polsko-chińskie 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia sąsiadów Polski oraz przedstawia ich relacje z UE i NATO; ▪ wymienia płaszczyzny współpracy Rzeczypospolitej Polskiej z państwami sąsiednimi; ▪ wymienia główne cele współpracy Rzeczypospolitej Polskiej z państwami pozaeuropejskimi, np. z USA czy Chinami. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia główne problemy w relacjach Polski z państwami sąsiednimi; ▪ omawia – na wybranych przykładach – cele, formy i instrumenty współpracy Rzeczypospolitej Polskiej z państwami pozaeuropejskimi, np. z USA czy Chinami; ▪ analizuje proste materiały źródłowe dotyczące polskiej polityki zagranicznej, w tym relacji dwustronnych z innymi państwami [teksty narracyjne, dane statystyczne]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje cele, formy i instrumenty współpracy Rzeczypospolitej Polskiej z państwami sąsiadującym – zarówno tymi będącymi członkami UE, jak i tymi pozostającymi poza strukturami unijnymi; ▪ charakteryzuje relacje polsko-niemieckie i polsko-rosyjskie w okresie od początku lat 90. XX w. do czasów współczesnych; ▪ analizuje materiały źródłowe dotyczące polskiej polityki zagranicznej, w tym relacji dwustronnych z innymi państwami [teksty narracyjne, akty normatywne, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dokonuje krytycznej analizy relacji Rzeczypospolitej Polskiej z wybranymi państwami pozaeuropejskimi, np. z USA i Chinami; ▪ rozwiązuje złożone zadania otwarte, w których wykorzystano materiał źródłowy dotyczący polskiej polityki zagranicznej, w tym relacji dwustronnych z innymi państwami. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dokonuje krytycznej analizy wybranych problemów związanych z relacjami dwustronnymi Rzeczypospolitej Polskiej z innymi państwami; ▪ samodzielnie gromadzi, analizuje i prezentuje materiały dotyczące polskiej polityki zagranicznej, w tym relacji dwustronnych z innymi państwami; ▪ organizuje debatę dotyczącą oceny relacji dwustronnych Polski z wybranymi państwami oraz aktywnie uczestniczy w dyskusji na zadany temat;

				dane statystyczne, źródła ikonograficzne].		<ul style="list-style-type: none"> ▪ samodzielnie opracowuje i przeprowadza ankietę dotyczącą oceny relacji dwustronnych Polski z wybranymi państwami, a następnie analizuje i prezentuje jej wyniki.
4. Polska a bezpieczeństwo na świecie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ udział Polski w misjach pokojowych i operacjach militarnych ▪ polskie inicjatywy na rzecz pokoju ▪ polska pomoc humanitarna i rozwojowa 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje przykłady misji pokojowych i operacji militarnych, w których brali udział polscy żołnierze w XXI w.; ▪ wskazuje przykłady polskich inicjatyw na rzecz pokoju i demokracji zrealizowanych w XXI w. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia współczesne misje pokojowe i operacje militarne, w których biorą udział polscy żołnierze, oraz lokalizuje na mapie miejsca, gdzie są one realizowane; ▪ przedstawia najważniejsze polskie inicjatywy na rzecz pokoju i demokracji w XXI w.; ▪ omawia formy i instrumenty polskiej pomocy humanitarnej i rozwojowej w XXI w.; ▪ analizuje proste materiały źródłowe dotyczące działań Rzeczypospolitej Polskiej na rzecz pokoju i bezpieczeństwa na świecie [teksty narracyjne, dane statystyczne]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia okoliczności i cele uczestnictwa wojsk polskich w misjach pokojowych i operacjach militarnych w okresie od lat 90. XX w. do czasów współczesnych; ▪ uzasadnia konieczność zaangażowania Polski w działania z zakresu pomocy humanitarnej i rozwojowej; ▪ analizuje materiały źródłowe dotyczące działań Rzeczypospolitej Polskiej na rzecz pokoju i bezpieczeństwa na świecie [teksty narracyjne, akty normatywne, dane statystyczne, źródła ikonograficzne]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dokonuje krytycznej analizy celów, przebiegu i skutków wybranych misji pokojowych lub operacji militarnych z udziałem wojsk polskich; ▪ rozwiązuje złożone zadania otwarte, w których wykorzystano materiał źródłowy dotyczący działań Rzeczypospolitej Polskiej na rzecz pokoju i bezpieczeństwa na świecie. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dokonuje krytycznej analizy wybranych problemów związanych z zaangażowaniem Rzeczypospolitej Polskiej w działania na rzecz pokoju i bezpieczeństwa na świecie; ▪ samodzielnie gromadzi, analizuje i prezentuje materiały dotyczące zaangażowania Rzeczypospolitej Polskiej w działania na rzecz pokoju i bezpieczeństwa na świecie; ▪ organizuje debatę dotyczącą oceny zaangażowania Rzeczypospolitej Polskiej w działania na rzecz pokoju i bezpieczeństwa na świecie oraz aktywnie uczestniczy w dyskusji na zadany temat.
VI. EDUKACJA I NAUKA						
1. Nauki społeczne i humanistyczne	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podział nauk ▪ nauki społeczne ▪ nauki humanistyczne ▪ interdyscyplinarność ▪ wkład Polaków w nauki społeczne 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje przykłady nauk społecznych i humanistycznych i określa zakres tematycznych prowadzonych w ich ramach badań; ▪ wymienia przykładowe osiągnięcia polskich naukowców zajmujących się naukami społecznymi i humanistycznymi. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia obowiązujący w Rzeczypospolitej Polskiej podział nauk społecznych i humanistycznych; ▪ określa zakres tematyczny badań prowadzonych w ramach poszczególnych nauk społecznych i humanistycznych [m.in. nauk o polityce, w tym o polityce publicznej, bezpieczeństwie, mediach, poznaniu i komunikacji społecznej, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ pozyskuje z różnych źródeł i prezentuje informacje na temat wybranej nauki społecznej lub humanistycznej [zakres tematyczny, instrumenty badawcze, osiągnięcia współczesnych badaczy, wybitni naukowcy, w tym najważniejsi badacze polscy]; ▪ wyjaśnia, na czym polegają badania interdyscyplinarne, i przedstawia ich znaczenie we współczesnej nauce; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia różne podziały nauk [w tym ten przyjęty na forum OECD]; ▪ określa, jakie jest znaczenie nauk humanistycznych i społecznych we współczesnym świecie; ▪ rozwiązuje złożone zadania otwarte, w których wykorzystano materiał źródłowy dotyczący nauk społecznych i humanistycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ samodzielnie gromadzi, analizuje i prezentuje materiały dotyczące nauk społecznych i humanistycznych; ▪ organizuje debatę dotyczącą roli i znaczenia nauk społecznych i humanistycznych we współczesnym świecie oraz aktywnie uczestniczy w dyskusji na zadany temat; ▪ organizuje w środowisku lokalnym kampanię

			<p>administracji, nauk prawnych, socjologii, psychologii, pedagogiki, etnologii, kulturoznawstwa];</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia osiągnięcia wybitnych polskich przedstawicieli nauk społecznych: Bronisława Malinowskiego, Floriana Znanieckiego i Leona Petrażyckiego; analizuje proste materiały źródłowe dotyczące nauk społecznych i humanistycznych [teksty narracyjne, dane statystyczne]. 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje materiały źródłowe dotyczące nauk społecznych i humanistycznych [teksty narracyjne, akty normatywne, dane statystyczne, źródła ikonograficzne]. 		<p>społeczną promującą wybraną dyscyplinę nauk społecznych lub humanistycznych.</p>
<p>2. Uczenie się przez całe życie</p>	<ul style="list-style-type: none"> kwalfikacje zawodowe formy kształcenia ustawicznego formy podnoszenia lub zmiany kwalifikacji zawodowych szkoły policealne 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia typy szkół wyższych; wymienia sposoby, formy i instrumenty wykorzystywane w procesie podnoszenia lub zmiany kwalifikacji zawodowych. 	<ul style="list-style-type: none"> pozyskuje z różnych źródeł informacje na temat wymagań rekrutacyjnych w szkołach policealnych oraz na wybranych uczelniach wyższych; wymienia różne formy uczenia się przez całe życie; analizuje proste materiały źródłowe dotyczące procesu uczenia się przez całe życie [teksty narracyjne, dane statystyczne]. 	<ul style="list-style-type: none"> planuje indywidualną ścieżkę edukacji po ukończeniu szkoły średniej; odszukuje w różnych źródłach informacje o kwalifikacjach zawodowych niezbędnych do wykonywania wybranych zawodów lub pełnienia określonych funkcji; analizuje materiały źródłowe dotyczące procesu uczenia się przez całe życie [teksty narracyjne, akty normatywne, dane statystyczne, źródła ikonograficzne]. 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia konieczność uczenia się przez całe życie; rozwiązuje złożone zadania otwarte, w których wykorzystano materiał źródłowy dotyczący uczenia się przez całe życie. 	<ul style="list-style-type: none"> dokonuje krytycznej analizy wybranych problemów związanych z procesem uczenia się przez całe życie; samodzielnie gromadzi, analizuje i prezentuje materiały dotyczące procesu uczenia się przez całe życie; organizuje debatę dotyczącą znaczenia procesu uczenia się przez całe życie we współczesnym świecie oraz aktywnie uczestniczy w dyskusji na zadany temat; samodzielnie opracowuje i przeprowadza ankietę dotyczącą uczenia się przez całe życie, a następnie analizuje i prezentuje jej wyniki; organizuje w środowisku lokalnym kampanię społeczną promującą wybrane formy uczenia się przez całe życie.
<p>3. Szkolnictwo wyższe w Polsce</p>	<ul style="list-style-type: none"> uczelnie wyższe w Polsce organizacja studiów w Rzeczypospolitej 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia rodzaje uczelni wyższych w Polsce; wymienia typy studiów dostępnych w Polsce; 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia różnice między poszczególnymi typami studiów [studia I i II stopnia, jednolite studia magisterskie, 	<ul style="list-style-type: none"> gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat wybranej uczelni wyższej w Polsce [historia, 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia główne cele i założenia dotyczące rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce; 	<ul style="list-style-type: none"> dokonuje krytycznej analizy wybranych problemów związanych z funkcjonowaniem

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Polskiej i w Europie szkoły doktorskie 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ pozyskuje z różnych źródeł informacje na temat interesujących go kierunków studiów. 	<p>studia doktoranckie, studia podyplomowe;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje proste materiały źródłowe dotyczące szkolnictwa wyższego w Polsce [teksty narracyjne, dane statystyczne]. 	<p>zakres i charakter studiów, miejsce w rankingu szkół wyższych itp.];</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje materiały źródłowe dotyczące szkolnictwa wyższego w Polsce [teksty narracyjne, akty normatywne, dane statystyczne, źródła ikonograficzne]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozwiązuje złożone zadania otwarte, w których wykorzystano materiał źródłowy dotyczący szkolnictwa wyższego. 	<p>szkolnictwa wyższego w Polsce;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ samodzielnie gromadzi, analizuje i prezentuje materiały dotyczące szkolnictwa wyższego w Polsce; ▪ organizuje debatę dotyczącą oceny funkcjonowania szkolnictwa wyższego w Polsce oraz aktywnie uczestniczy w dyskusji na zadany temat.
4. Studia za granicą	<ul style="list-style-type: none"> ▪ matura międzynarodowa ▪ Erasmus plus 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia warunki studiowania obywateli polskich w krajach Unii Europejskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ pozyskuje z różnych źródeł informacje na temat warunków studiowania w wybranych państwach świata; ▪ analizuje proste materiały źródłowe dotyczące studiowania za granicą [teksty narracyjne, dane statystyczne]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia warunki uzyskania matury międzynarodowej; ▪ gromadzi i prezentuje informacje na temat wybranej uczelni zagranicznej; ▪ planuje indywidualną ścieżkę edukacyjną po ukończeniu szkoły średniej z uwzględnieniem możliwości studiowania poza granicami Polski; ▪ analizuje materiały źródłowe dotyczące studiowania za granicą [teksty narracyjne, akty normatywne, dane statystyczne, źródła ikonograficzne]. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ określa, jakie szanse edukacyjne daje abiturientom zdanie matury międzynarodowej; ▪ wymienia cele i zasady funkcjonowania programu „Erasmus plus”; ▪ wymienia wady i zalety studiowania w wybranych państwach [innych niż Polska]; ▪ rozwiązuje złożone zadania otwarte, w których wykorzystano materiał źródłowy dotyczący studiowania za granicą. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ samodzielnie gromadzi, analizuje i prezentuje materiały dotyczące studiowania za granicą; ▪ organizuje debatę dotyczącą studiowania za granicą oraz aktywnie uczestniczy w dyskusji na zadany temat; ▪ organizuje w środowisku lokalnym kampanię społeczną promującą studiowanie za granicą.

Opracowanie: Barbara Furman.